

Narodna in univerzitetna knjižnica

DS

39 282₁₋₃

030000897

COBISS

ki
ar

3.

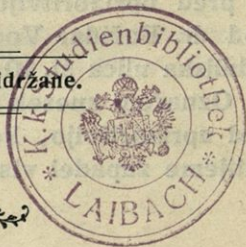
39282, III, M, h.

Miklova Zala.

Ljudska igra iz turških časov v osmih slikah.

Po dr. Sketovi povesti spisal Anton Cerar—
Danilo.

Vse pravice pridržane.

030000899

V Ljubljani 1912.

Založila Katoliška Bukvarna.

Natisnila Katoliška Tiskarna.

Vse pravice pridržane.
Odrom nasproti rokopis.
Rokopisno razmnoževanje vlog prepovedano.

Važno!

Prireditelje narodne igre Miklova Zala opozarjamo, da je vsaka uprizoritev navezana na tantijemo v znesku 15 K, katero je treba vsaj tri dni pred uprizoritvijo doposlati na naslov: gospod dr. Božidar Vodušek, odvetnik v Ljubljani, Sodnijska ulica št. 10.

Označeni znesek se mora vplačati pravočasno pred uprizoritvijo, ker bi sicer prireditelj poleg tantijeme zapadel visoki konvencionalni globi.

Slike.

- Prva slika: **Pod vaško lipo.**
Druga " **Judovsko dekle.**
Tretja " **V turškem taboru.**
Četrta " **Ženitovanje.**
Peta " **V skalah pod Rožco.**
Šesta " **Izdajica.**
Sedma " **V sužnosti.**
Osma " **Vrnitev v domovino.**

Slike I. do VI. se vršijo l. 1478. v Rožu na Koroškem; VII. in VIII. slika sedem let pozneje; VII. slika v Carigradu, VIII. pa zopet v Rožu.

Osebe :

Serajnik, premožen kmet, starejšina v Rožu.

Serajnica, njegova žena.

Mirko, njiju sin.

Meta, stara dekla.

Mikla, kmetica in posestnica.

Zala, njena hči.

Marko, Zalin stric, stražar v turški sužnosti.

Zwitter, podomače Tresoglav, žid.

Almira, njegova hči.

Jakob Unrest, župnik.

Davorin, hlapec.

Strelc, kmet.

Mihej, črednik.

Mihec, pastir.

Micka,

Meta,
Rozika, } kmečka dekleta iz Svetenj pri Sv. Jakobu v Rožu.

Korajman, kmet v Svečah.

Žalnik, kmet v Svečah.

Vinko, njegov sin v Svečah.

Maček, kmet v Svečah.

Rutar, kmet v Dolinčicah.

Štefan, njegov sin.

Iskender beg, bosanski paša in poveljnik turških čet.

Ahmet aga, visok turški častnik.

Hassan, poveljnik turških straž.

Bahir, spahij in ogleduh.

Lejla, mlada Vlahinja, robinica.

Kmetje in kmetice, fantje in dekleta, svatje, otroci, berači,
turške straže.

Opombe.

I. Vloge se lahko zasedejo popolnoma tako, kot so našteje, ako ima društvo dovolj igravk in igravcev na razpolago.

II. Izpuste se lahko brez škode Meta, Rozika, Rutar. Samo par stavkov govori potem kaka druga oseba, par drugih stavkov se pa črta. Število svatov, kmetov, kmetic, otrok itd. se skrči.

III. Na majhnih odrih, kjer ni na razpolago osebja, lahko igra ena oseba več vlog. Časa bo dovolj, da se hitro pripravi. In sicer je lahko

Lejla	tudi obenem	Meta in Micka.
Mikla	" "	Mihec.
Tresoglav	" "	Marko.
Strelc	" "	Iskender beg.
Mihej	" "	Ahmet aga.
Korajman	" "	turška straža.

Če se pri majhnih odrih vloge tako skrajšajo in vpoštevajo pod II. povedano, zadostuje 18 igravcev (13 moških in 5 ženskih) in kakih 6 štatistov. Toliko oseb zmore pa vsak oder. Posebno, ker vloge niso velike.

Glede kulis, sceničnega aparata in uprizoritve je povedano vse potrebno že med igro ali pa pri obrisu (scenariju) dotične slike. Isto velja tudi glede sceničnega aparata (blisk, grom, godba itd.).

Režijske opombe.

Glavne vloge so: Zala, Tresoglav, Almira, Mirko, Serajnik, Davorin, Mihej, Iskender beg, Lejla. Če je teh devet vlog v dobrih rokah, se bodo druge manjše, tudi če se bodo morda igrale slabeje, poizgubile.

Zala: sentimentalka in heroína.

Almira: ljubimka.

Lejla: naivka.

Tresoglav: karakter za tipe.

Mirko: ljubimec.

Serajnik: seriozen oče.

Davorin: karakter (ni komik, tudi ne v osmi sliki).

Mihej: komik.

Iskender beg: seriozen reprezentant.

Tresoglav ima črno dolgo haljo in kaftan. Nos zakrivljen, oči udrte, nasvedrane kodre. — Jud.

Almira je demon, krvoločna, odločna, divja, strastna. Črne lase.

Župnik je dostojanstven. Njegove kretnje so umerjene, resne.

Davorin je v zadnji sliki bos, v srajci, vaški bebec, ki ne sme vzbujati smehu, ampak sočutje.

Igravci Turkov naj se navadijo tujih besedi do dobra in nosijo velike brke.

Lejla govori hrvaško-slovensko mešanico, vendar za vsakogarumljivo. Njen glasek je mil. Postave majhne.

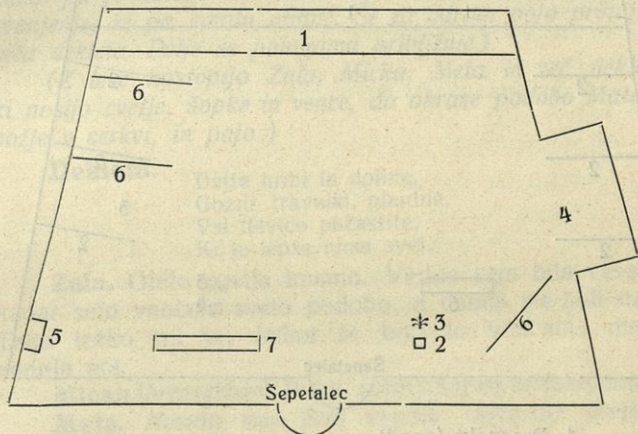
Mihej naj govori v dialektu, ki je v vsakokratnem kraju, kjer se igra igra, udomačen! Mihej je črednik-šaljivec-berač.

Vse ensemble-scene (prizori mas) naj se v kostumih velikokrat poizkusijo pri vajah, da se bodo igrale naravno in hitro.

1. slika :

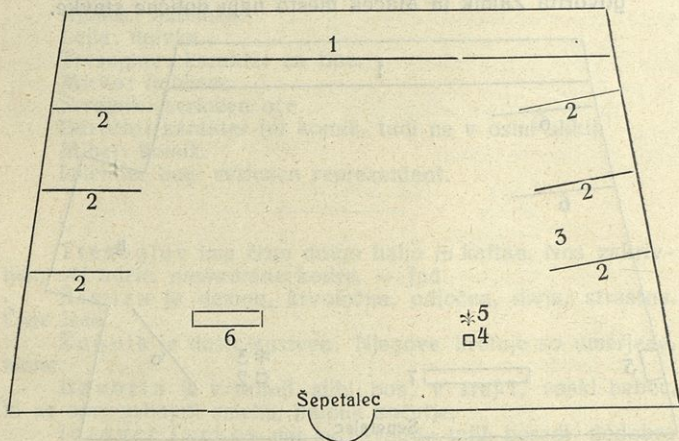
Pod vaško lipo.

Če manjka osebja, se vlogi Strelc in Rutar lahko izpustita in govorita Žalnik in Maček mesto njiju dotične stavke.

1. Gozd (prospekt).
2. Klopica.
3. Košato drevo.
4. Desno ob strani, vhod v cerkev s streho ; bodisi da se vidita samo dva stebra, na katerih sloni streha.
5. Hiša.
6. Drevje.
7. Kamenita klop.

Za majhne odre:

1. Prospekt (gozd).
2. Drevje.
3. Stopnice med drevjem (značijo vhod v cerkev).
4. Klopica.
5. Drevo.
6. Klop.

(V nedeljo pozno popoldne pred cerkvijo v Rožu. V ozadju gozd. Desno spredaj se vidi prednji prostor stare cerkve, levo mala hišica; za hišo pot iz doline, od koder prihajajo Rožanje. Desno za cerkvijo tudi pot, ki vodi v Svetne. Spredaj desno košata cerkvena lipa in okrogla klop, kakor jih je mnogo na deželi. Ko se zastor dvigne, se čuje zvonjenje, ki pa kmalu utihne. Še za odrom pojo prihajajoča dekleta. Petje se polagoma približuje.)

(Z leve nastopijo Zala, Micka, Meta in več deklet, ki nosijo cvetje, šopke in vence, da okrase podobo Matere božje v cerkvi, in pojo:)

Dekleta.

Dajte hribi in doline,
Gozdi, travniki, planine,
Vsi devico počastite,
Ki je lepše nima svet.

Zala. Obilo cvetja imamo. Vedno sem bila vesela, kadar smo venčale sveto podobo, a danes me boli srce. Tako težko mi je, kakor bi bilo to venčanje moja zadnja pot.

Micka (brezskrbno). Pojdi, pojdi! Saj ne bo tako hudo!

Meta. Morda nas Bog vendar obvaruje preteče nevarnosti!

Zala. Bog daj, da bi bilo res!

Micka. Zapojmo, zapojmo dalje!

Dekleta.

Vsi potoki, vi šumeči,
Ljubi ptički žvrgoleči,
Premogočni vseh kraljic,
Pojte hvalo, pojte čast.

(Pri zadnjih besedah so že odšle v cerkev.)

(Odmor.)

(Črez trenotek nastopi Mirko in se ozira nazaj v dolino.)

Mirko. Zdelo se mi je, da sem videl Almiro, ko je krenila sem k cerkvi. Kaj neki namerava? Ali se pridruži dekletom, ki hočejo venčati podobo Matere božje? (*Malo pomišlja in stopi naprej proti lipi.*) Tu sem pridejo zvečer po opravilu kmetje cele okolice na posvetovanje. (*Se obrne proti cerkvi. Almira nastopi malo upehana, z belim šapljem na glavi, z zlatom vezanim jopičem, kratkim krilom in rdečimi svilnatimi trakovi, vpletenimi v dveh debelih črnih kitah. Na prsih ima pripeto krasno vzcvetelo vrtnico. Ko ugleda Mirka, se mu odzadaj tiho približa in mu zakrije oči.*)

Almira. Kam pa si se zagledal, ti porednež!

Mirko (*se oprosti*). O Almira!

Almira. Videla sem te, da greš tu gor, in šla sem za teboj. Ti, ti, zdi se mi, da se me ogibaš! Že nekaj dni te nisem videla. Nič nisi več tako prijazen z menoj!

Mirko. To je preveč, Almira, da si se potrudila za menoj. Na sejmu sem bil. Ali veš, da Turek zopet divja na Kranjskem?

Almira. Kaj mi Turek, ko imam tebe! Ali jo vidiš to vrtnico? V tem času je vrtnica nekaj posebnega. Kako rada sem jo imela, kako rada sem jo negovala. In ker je vrtnica ob tem času nekaj posebnega, sem jo namenila tebi. Že včeraj sem ti jo hotela dati, a te ni bilo na izpregled. (*Vzame iz nedrija cvetko.*) Daj, da ti jo pripnem na klobuk! (*Pripenja mu cvetko.*)

Mirko (*v vidni zadregi*). O! Prosim!

Almira. Mirko, ti niti ne veš, kako te imam rada! — No, kaj nimaš nobene besede zame. Sediva tja na klop. (*Ga prime za roko ter ga potegne k sebi na klop.*)

Mirko (*gre za njo in sede. Almira nasloni glavo na njegovo ramo*).

Almira. Kako prijetno je tu ob tvoji strani.

Mirko. Draga Almira!

Almira. Draga Almira me imenuj! Da, da, tvoja draga hočem biti; — pa, Mirko, nekaj bi te rada vprašala.

Mirko (*pridene roko okoli pasu*). No, kaj pa bi takega!

Almira. Ti, povej mi vendar, kako je s tisto Miklovo Zalo, veš. Nekoliko lepa je res, a da bi kaj resnega nameraval ž njo, si kar misliti ne morem.

Mirko. Gotovo, da ne, draga moja! (*Jo privije k sebi in poljubi*.)

Almira. Ali veruješ, da je bil to prvi poljub, ki sem ga dala kdaj v življenju.

Mirko. Tega ne verjamem!

Almira. In vendar je tako! Povem ti naravnost. Vzljubila sem te, ko sem te prvič videla, a ti si razvnel v mojem srcu ogenj, ki se ne da pogasiti.

Mirko. Ali me imaš res rada, saj ti ne morem verjeti. (*Čuje se hripavo petje Miheja*.)

Almira (*se ga hitro oklene in zasepeče*). Zvečer bi rada govorila s teboj! (*Hoče proti hiši*.)

Mirko (*ves razburjen*). Ne tja! (*Kaže za cerkev*.) Skrij se, da te ne vidi jo!

Almira (*izgine za cerkev v gozd*).

Mihej (*se prikaže in obstoji*). Joj, joj, joj! Sapramiš, Mirko, ali si videl golobico, kako je zletela v goščo. To ti je brhka. Pa ne, da bi ti vrabcem nastavljal, golobico pa vjel. Ti, ti!

Mirko (*nekoliko v zadregi se smeje*). Glej ga, glej Miheja, ali je tvoja pobožnost tako velika, da si prišel danes s planine k maši.

Mihej. Bolj sem pobožen kakor si ti, ki nastavljaš zanjke.

Mirko. Mihej, grd jezik imaš in pa opravljiv.

Mihej. Lahko bi mi dal za eno merico, da si operem jezik. Ti imaš toliko vina v kleti, da bi se lahko skopal v njem.

Mirko. Mihej, Mihej, ti si se ga že kje v vasi dovolj namočil, zato ti pa teče jezik kakor namazano kolo.

Mihej. Komaj toliko ga je bilo, da sem čutil to ne-beško mano na jeziku. Ker sem pa zelo žejen, mi pa še ti toliko pridene, da pride ta mana še v želodec. Potlej bi pa mislil, da sem na kanigalilejski ženitbi. Ti Mirko, čaj, čaj, da te pobaram: kdaj se boš pa ženil, saj oča komaj čaka, da ti zatrkalikajo tiste velike sode in pa tiste plesnive tolarje tja pod noge, na ramo pa vogav hiše. Veš to moram vedeti, da se pripravim na „besedo“.

Mirko. Boš pa spet celo faro obral in obiral.

Mihej.

Fara je že obrana,
Telica pa zaklana,
Posteljca postlana!
Bomo jedli in pili
Pa Boga hvalili.

Mirko (*se smeje*). Ej Mihej, ti si pravi. Zakaj pa so poslali na planino oče pote.

Mihej.

Je pošta prišla,
Da kravce, teličke,
Bele prašičke,
Bike, žebičke
Popeljem sebo!
Da Turek s pečenko
Mastil se ne bo.

Mirko (*se mu od srca smeje*).

Mihej. Ali misliš, Mirko, da bo ta turška pošast res prišla v našo faro.

Mirko. Vse kaže na to nevarnost!

Mihej. Le k meni naj se pride z bikom bost! Jaz se ga bom že ognil. Ko bom imel živinco na planini, bom podrl tisti most, ki vodi čez prelaz, in skale bom nakopičil pri „Hudi luknji“. Ko pride prva pošast do prelaza, se bodo začele skale trkalikati, da bo Turek mislil, da je potres ali pa sodnji dan.

Mirko. No, no, ti si pravi, ti! Le oglasi se pri očetu, in jutri zarano pa ženi ostalo živino razen krav na planino.

Mihej. Nič bat se, saj me poznaš. Pa, Mirko, pa ga prinesi tja na svisli en velik požirk, saj veš, kako me žeja, kakor ob ajdovem repo na njivi. Moj devet, ko bi jaz toliko imel kot ima tvoj oča, prodam do zadnjega žreblja vse, pa si napravim tako kad, da bi ga držala, kolikor ga Dolenjc in Hrvat naprešata leto in dan. Na tej kadi bi sedel in pil in pel, da bi bilo kaj!

Mirko. Le potrpi! Do večera se bo že našla posoda zate in kaplja za tvoje suho grlo.

Mihej. Ti si dober človek, Mirko, pa zdrav! (*Gre proti cerkvi in zapoje:*)

Svet Peter in Pav
sta piva en bokav,
svet Peter je liv,
svet Pav je pa piv. (*Odide.*)

Mirko. Takega črednika nima nobena vas daleč naokrog.

(*Serajnik in Korajman prihajata od leve.*)

Serajnik. Še ni mož! Pa počakajva!

Mirko. Pozdravljeni, oče Korajman!

Korajman. Glej ga, glej ga Mirka, kako se ti je pa mudilo?

Mirko. Hotel sem si spotoma ogledati gradišče. Mnogo dela nas še čaka.

Serajnik (*gleda na desno za cerkev*). Tukaj, kjer gnezdiijo ujede, bo v kratkem naš dom. Glej, Korajman, to zlato polje! (*Kaže z roko desno dol v dolino.*) Glej to zlato polje, kar k tlom se nagiblje težko klasje. Poželi ga bomo pa težko. Že lansko leto je bila pri nas huda, ker so nam kobilice napravile mnogo škode. Zato so žitnice za slaba leta kaj prazne!

Korajman. Saj se še za denar, za težak denar, težko kaj dobi. Laški kupci vse pokupijo in ubogega kmeta ogoljufajo.

Serajnik. Ta Tresoglav, ta tujec na Knezovem posestvu, je za naš kraj prava nesreča.

Mirko. Mislite, oče! — Ker je bogat, ima sovražnike.

Serajnik. Motiš se, fant! Prišel je v našo faro pred leti in pripeljal s seboj ono staro žensko, ki je nikdar ne vidiš, in ono mlado, živo in črno dekle.

Mirko. Svojo ženo in hčerko.

Serajnik (*ki se je med pogovorom usedel pod lipo*). Tako pravi, a jaz mu nič kaj ne verjamem! Najprej je kramaril v Podgradu ob nedeljah pri cerkvi. Nato je začel posojati kmetom denar na velike obresti, in ker mu kmetje niso mogli plačevati dolgov v gotovini, je jemal od njih žitnih pridelkov. Mojega mejača in prijatelja Kneza je bil spravil ob hišo in kmetijo. Tako je postal naš sosed, o katerem ne vemo, ali je žid, ali kristjan.

Korajman. Ko je prišel v Podgrad, ni nihče vedel, kako se piše in odkod je. Kmetje so mu dali ime Tresoglav, ker vedno z glavo potresa.

Serajnik. Še pravo ime je zamolčal, da bi ne spoznali njegovega rodu in njegove krive vere.

Korajman. Na sejmu so pripovedovali, da je prišel iz Benetk.

Serajnik. Iz kramarja je postal veliki trgovec. Zdaj kupčuje večjidel zdoma; a naselil se je vendar v Rožu. Jaz sem se temu protivil, ali gosposki ni bilo mar mojih besed.

Mirko. Tega človeka moramo zase pridobiti. Koristi nam lahko s svojim bogastvom.

Serajnik. Živeli smo sprva, kakor da se ne poznamo. Pozneje se je jel približevati. Zelo prijaznega se je delal, a zdi se mi, da ni odkritosrčen. Koristil nam pa ne bo nikdar!

Mirko. Oče, preostro ga sodite! Meni se zdi dober človek.

Serajnik. Fant, fant! Zdi se mi, da ti prerad zahajaš pod njegovo streho. Bojim se pa, da te v njegovo hišo bolj vleče dekle kakor pa on sam. Že dalje časa te opazujem. Svarim te, Mirko, ogibaj se te družčine, posebno se boj dekleta! (*Mu požuga.*)

Mirko. Res je, oče, da sem večkrat govoril z Almiro. Toli prijazna je bila z menoj! A da bi zahajal zaradi dekleta k Tresoglavu...

Serajnik. Nič nikar ne taji! Vedi, kaj hočem jaz! Sedaj pridejo nad nas kaj hudi časi. Treba bo krepke roke pri gospodarstvu. (*Proti Korajmanu.*) Fantu mislim izročiti svoje gospodarstvo. Dorasel je in poiskati si mora družice, ki bo njemu enaka, veš (*se obrne od Ko-*

rajmana proti Mirkotu) tvojega stanu! Slovenko in naše vere! Bog ne daj (*mu zapreti*), da bi se šopirila kdaj laška glava pod mojo streho in rodili neslovenski otroci! Bog te varuj tega!

Mirko. Oče, kaj vendar mislite!

Serajnik. Le molči, ne mogel bi mirno počivati v hladnem grobu. (*Je vstal.*)

Mirko (*prime očeta za roko*). Oče, moj dobri oče. Nikdar ne pozabim, kaj sem dolžan Vam, svojim pradedom in naši sveti veri. Bili so res trenutki, ko sem omahoval in so me slepili nasmehi lepe Almire, ali obljubljam Vam, moja žena bo le Miklova Zala.

(*Čuje se korak, Almira se je pojavila v ozadju takoj zopet izginila, opazil jo je edinole Mirko.*)

(Prične se mračiti.)

Korajman. Zdelo se mi je ...

Mirko (*preplašen pogleda proti gozdiču*).

Serajnik (*nadaljuje*). Tako je prav, Mirko, pridno in pošteno dekle dobiš in srečen boš ž njo. In blagoslov božji bo nad vašo domačijo. (*Čujejo se glasovi in petje deklet, ki prihajajo iz cerkve. Vračajo se preko odra za lipo zadaj na levo.*)

Ti si solnce, srca greješ
od ljubezni, katero seješ;
Ti si luna, razsvetljena
od svetlobe vseh nebes.

(*Vsi trije se okrenejo vstran, dekleta korakajo čez oder pojoča. Zala gre zadnja in ko zazre Mirka, obstane za trenotek, povesi glavo in stopi hitro za drugimi.*)

Serajnik. Vidiš, to ti je dekle ta Zala! Človeku se srce zasmeye, ako jo pogleda. Vidiš, to bo žena zate!

Mirko (se sramežljivo obrne).

(*Dekleta pojo za odrom, toda pesem pojemlje.*)

Lilija, roža si cveteča,
Najprijetneje dišecha,
Si brez madeža vsa cesta
Polna ljubeznivosti.

(*Zadnje besede se komaj čujejo, od leve pa se sliši govorjenje nastopajočih kmetov, vse to se obenem godi. Na levo se izgublja petje, z desne pa narašča govorjenje.*)

Mirko (se zgane, ko čuje glasove). Sedaj gredo! Rožani gredo! (*Strelc, Žalnik, Vinko in še nekaj kmetov pride.*)

Serajnik. Prav, prav! (*Vsi kmetje se pozdravljajo.*)

Kmetje. Dober večer, Serajnik! Dober večer vsem vkup!

Serajnik. Prav, da pridete, pa kje se mude Šentjakobčani!

Korajman. I, delo jih zadržuje!

Strelc. Kaj je novega, oče Serajnik?

Serajnik. Ej, kmalu izveste, kmalu! Pozval sem vas tu gor pod cerkveno lipo, ker bo ta kraj za nas še važen!

Strelc. Kje, za vraga, se pa tako dolgo ongavijo? (*Čuje se z leve govorjenje kmetov.*)

Korajman. Menda že gredo.

Mirko (*pogleda*). So že tu. Rutar iz Dolinčic je tudi prišel. (*Z leve nastopijo Maček, Rutar, župnik in še nekaj drugih kmetov.*)

Rutar. Bog daj, možje, Bog daj!

Nekateri (*se zopet rokujejo in pozdravljajo*). Bog daj! Dober dan!

Rutar. Oče Serajnik, takoj sem si mislil, da bo kaj važnega, ko sem dobil sporočilo, da naj danes sem gor pridemo!

Nekateri. Kako je, oče?

Serajnik. Poklical sem vas; pa sedite, sedite, možje, kamor je že! (*Nekateri sedejo na tla, drugi okoli lipe.*) Torej, možje, hudi časi nam pretijo! Kuga, lakota, vojska, umor in požig! Da, danes, hvala Bogu, ne vemo, kaj te besede pomenijo, a bojim se, da izkusimo to že v kratkem.

Strelc. Torej je res, kar sem na sejmu izvedel. Turška pošast divja po Kranjskem.

Serajnik. Na Kranjskem Turki razsajajo, morijo in požigajo. Žažgali so mesto Kočevje in skoro vse vasi do Ljubljane. V Ljubljani so zažgali cerkve. Deset let je preteklo, odkar so bili prvič prihruli v to deželo, od tedaj prihajajo vsako leto požigat in morit; a nihče jih ne more ugnati. Tudi na Koroškem so pred petimi leti ropali in požigali po Podjunski dolini. Pred dvema letoma pa so opustošili vse od Trbiža do Velikovca. Niti ena hiša ni ostala cela razen močno utrjenih gradov, kamor se umakne gospoda v varno zavetje. Mi kmetje smo pa prepuščeni na milost in nemilost usode in lastni obrambi.

Strelc. Našega lepega Roža pa še niso obiskali. Le mi smo bili tako srečni, da nismo še občutili krive sablje!

Serajnik. Nesreča ne miruje! Lani so kobilice uničile naše pridelke, Bog zna, kaj nam preti letos.

Korajman. Hudi časi, hudi časi! Bog nam pomagaj!

Serajnik. Da, Bog nam pomagaj! Ako prihrumi ta kuga nad nas, nam ne ostane drugega kakor to, kar bomo zakopali v zemljo. Le, kdor se poskrije v nepri-

stopne pečine, se bo rešil turškega jarma. Spominjam se prerokovanja stare matere: „Dokler krava od jutra tuli, še gre, ali kadar začne vol rjuti od večera, tedaj bo huda! Krava, ki jo takrat najdeš med Celovcem in Beljakom bo nosila zlat zvonec!“

Korajman. Kaj bo, kaj bo?!

Mirko. Dovolite meni, najmlajšemu, da povem, kar sem izvedel na sejmu v Beljaku. Prišlo je mnogo kupcev od vseh strani, največ iz Laškega. Živino sem drago prodal in pri tem sem prišel v družbo laških trgovcev, ki so mnogo pripovedovali o turških napadih. Pri reki Soči je krenilo nebroj turških oddelkov proti goram, po Soški dolini. Nadaleč okrog so požgali in oropali vasi in sela. Tudi utaborjeni Benečani v Gradiški so v velikih stiskah. A laški trgovci trdijo, da jim Turek ne more do živega. Zato je verjetno, da krenejo proti Korminu in Kobaridu na Trbiž. Če so pa enkrat tako blizu, pridejo gotovo k nam. Trgovci Kanalske doline so v velikem strahu.

Žalnik. Če je tako, bo treba vse potrebno pripraviti. Zidovje okrog gradišča se mora takoj popraviti. Tudi podzemeljski hod, ki vodi iz grajske kleti dol v Svetne, se mora izčistiti in zavarovati.

Strelc. V moji kleti so vrata do tega hodnika; te zazidajmo, da se v zidu ne bo vhod poznal.

Maček. Cerkev sv. Jakoba v Podgradu naj se močno utabori. V gorskih pečinah se mora pa poiskati še več skrivališč, da najdejo v njih ženske in otroci varno zavetje.

Korajman. Zlasti pod Rožco je več votlin in jam.

Strelc. Posamezne občine pa naj si izvolijo svojega vodjo in može, ki naj bi vodili vse priprave. Dela naj vsaka občina v svojem kraju!

Vsi. Prav tako, prav tako! Tako storimo!

Korajman. Ali treba nam je še glavnega vodjo v Rožu in skrbeti moramo, da ostanemo vedno v zvezi z Rožem. V podzemeljskih hodnikih shranimo tudi živež in blago. V skrajni sili pomagamo drug drugemu preko podzemeljskih hodnikov. Toda, kar je telo brez glave, tako bi bila tudi naša trdnjava brez voditelja. Posamezne vasi bodo imele sicer svoje vodje, toda treba nam je moža, izkušenega moža, v katerega imamo vsi zaupanje!

Vsi. Serajnik naj bo naš voditelj, Serajnik!...

Župnik. V vsem našem številu in daleč po Koroškem ni tako izvedenega moža, kakor je naš starejšina Serajnik. On je izkušen v gospodarstvu in v bojih. Bodel se je že pred Belgradom. On naj nas vodi, on naj odločuje. Njemu bomo vsi in v vsem pokorni!

Serajnik. Ej, bil sem nekdaj res hraber in pogumen. Šel sem s sosedom Miklom in njegovim mlajšim bratom Markom na poziv meniha Kapistrana vojskovat se za našo sveto vero. Ali danes, moji dragi sosede, sem star in moči so opešale. Zato tudi izročim svoje gospodarstvo svojemu sinu Mirku. On prevzame na dan svoje poroke z Zalo mojo in Miklovo kmetijo. Če vas veže do mojega sina tisto zaupanje kakor do njegovega očeta, pa si izberite njega, mladega in čilega moža za svojega voditelja mesto mene, osivelega starca.

Nekateri. Pa naj bo Mirko naš vodja!

Serajnik. Bodite prepričani, moj Mirko bo ravnat tako delal za vaš blagor in blagor vaših otrok, kakor bi mogel jaz sam. Učiti ga hočem, da postane vreden vaše ljubezni in zaupanja.

Vsi. Bog živi očeta Serajnika! Bog živi Mirka! Mirko naj bo naš vodja! (*Vsi silijo k Serajniku in Mirku ter jima segajo v roke. Solnce zahaja.*) (*Rdeč bengaličen ogenj.*)

Mirko (*se vstopi v sredo*). Preljubi sosedje! Najmlajši sem med vami! Nikakor nisem vreden te časti in zaupanja! Čutim pa, da sem postal prav danes šele pravi mož. Prisegam vam tu pod milim nebom (*se odkrije*) pri Bogu in pri vsej slovanski časti, da bom kot vaš voditelj zastavil vse, kar je v mojih močeh, za blagor naše domovine. (*Navdušeno.*) Branil vas bom in boril se bom za vas! Za vaše žene in otroke hočem zastaviti vse svoje sile in, če treba, tudi življenje! Sedaj pa na delo.

Kdor nam rod in dom zatira,
ta pod koso naj umira!

Vsi. Bog živi Mirka! Bog živi našega voditelja!

Žalnik. Mirko je prisegel nam, mi pa prisezimo njemu večno zvestobo! Vsi se mu bomo pokorili, četudi bi nam pretila smrt.

Vsi (*dvignejo klobuke in kličejo*). Prisegamo! Prisegamo! (*Najbližji mu segajo v roke od leve in desne strani. Pri zadnjih besedah se čuje angelsko češčenje; pri tem se kmetje spogledajo in pokleknejo, dvignejo roke in molijo. Ko pokleknejo kmetje, reče oče Serajnik, ki je vstal v sredini.*)

Serajnik. Bog nas je slišal! (*Od daleč se čuje petje deklet.*)

Dekleta. (*Za odrom.*)

O Marija, Bogu draga!
Nam pa sladka mila, blaga!
Kakor ljubiš svojga sina,
Bodi milostljiva nam!

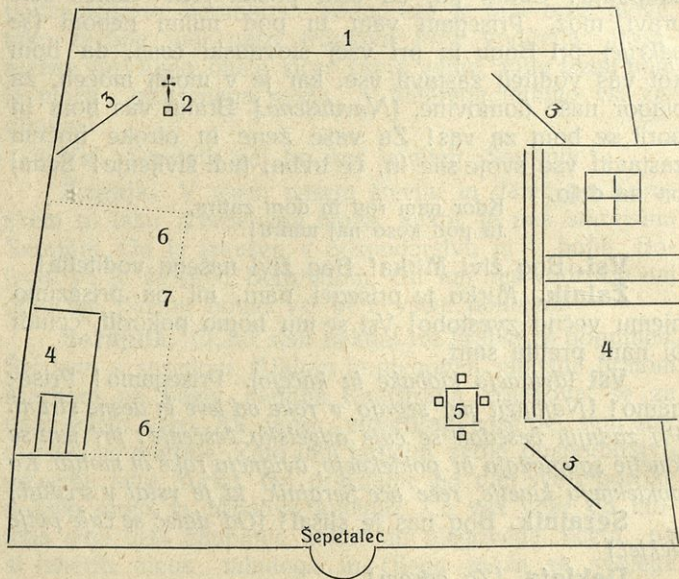
(*Sklepčna slika.*)

(Zastor pade preden je še pesem končana.)

2. slika :

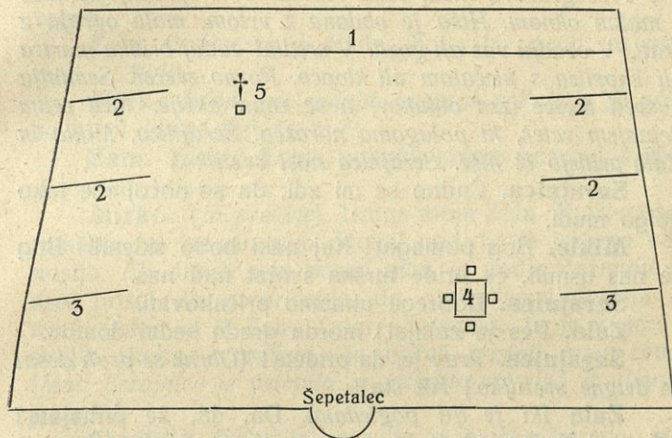
Judovsko dekle.

Mesečina in zarja se napravi s pomočjo rdečega in modrega bengaličnega ognja. Za blisk se prižge mal kosček magnezije.

1. Vas ali gozd.
2. Znamenje s klopico.
3. Drevo (kulisa).
4. Hiša.
5. Lopa ali miza s stoli.
6. Ograja.
7. Vrata.

Za majhne odre:

1. Gozd.
2. Drevje.
3. Hiša ali samo vrata.
4. Miza s stoli.
5. Znamenje.

Lahko se tudi hiša izpusti in se s stopnicami med drevjem zaznamuje vhod v hišo.

(Na desni Serajnikova hiša, pred njo spredaj lopa odprta proti občinstvu. Ako lopa ni mogoča, naj stoji mala kmečka miza ob zidu, klop in spredaj trije kmečki stoli. Na levi Tresoglavova hiša, toda vidi se samo sprednji del hiše z malim oknom. Hiša je obdana z vrtom, mala ograja z vrati. V ozadju vas ali gozd. V sredini zadaj bridka martra ali kapelica s klečalom ali klopco. Pozno zvečer. Semintja posveti mesec izza oblakov, a se zopet skrije. Med celim dejanjem veter, ki polagoma narašča. Serajnica, Mikla in Zala pridejo iz hiše. Serajnica nosi svetilko.)

Serajnica. Čudno se mi zdi, da se nocoj oče tako dolgo mudi.

Mikla. Bog pomagaj! Kaj neki bodo sklenili! Bog se nas usmili, če pride turška svojat nad nas.

Serajnica. Dobrega nimamo pričakovati.

Zala. Pes je zalajal! morda gredo sedaj domov.

Serajnica. Prav je, da prideta! (*Obrne se proti desni in dvigne svetiljko.*) Ali sta?

Zala (*ki je tja pogledala*). Da, da, že prihajata! (*Materi.*) Mati, pojdiva domov, meni je tako hudo. (*Serajnik in Mirko prihajata od leve izza vrta Tresoglavove hiše.*)

Serajnica. No hvala Bogu, da sta doma; bila sem že v skrbeh. Dolgo sta se mudila!

Serajnik. Danes pač ni bilo mogoče prej! Dober večer ti, Mikla, in ti, Zala!

Zala. Dober večer, boter! Pojdiva domov, mati!

Serajnik. Zakaj pa ravno sedaj siliš domov, ko sva midva prišla; le sedita, da se kaj pomenimo. Ti, mati, pa postavi luč na mizo in pa vina prinesi.

Serajnica. Pa ostanita še malo, ostanita! (*Odide v hišo po vino in vrče, drugi posedejo.*)

Serajnik. Hudi časi se bližajo, moji dragi. Treba je, da se dogovorimo in sklenemo kaj za svojo varnost; in pa kaj bo, ko nas staršev več ne bo.

Zala (*zajoka*). Ah, moj Bog!

Serajnik. Nikar ne jokaj Zala, nikar, vse je v božjih rokah.

Zala. Dokler še vi živite, boter in varuh, in moja mati ... (*ihti*).

Mirko (*stopi pri zadnjih besedah k Zali in jo prime za roko*). Zala! Kaj če to?

Zala. Mirko! Edino upanje, katero sem gojila tajno v svojem srcu — —

Mirko (*jo prekine*). Draga moja Zala. Preživel sem trenutke, v katerih sem dvomil nad tvojo iskreno vdanostjo. Ali danes sem postal mož in vodja Rožanov ter sem prišel do prepričanja, da ni boljšega dekleta na svetu kakor si ti Zala. Zatorej te vpričo tvoje matere in svojih staršev vprašam, če hočeš postati moja žena? (*Mati Serajnica je vstopila in prinesla vrč vina in glinasto posodo.*)

Serajnik. Tako je prav, to je moška beseda, moj sin. Ali ni prav, Mikla?

Mikla. I, saj veš, kar ti storiš, je vedno prav! Prav zato sem tudi sem prišla. Dekle mi je hiralo in hiralo. Hotela sem že sama govoriti s teboj.

(*Mirko je sedel poleg Zale in jo prijel za roko; oče toči vino.*)

Mirko. Vesel sem, da sem ..., da sem ti mogel to povedati.

Zala (*sramežljivo*). Ali ti pa smem zaupati?

Mirko. Mar dvomiš?

Zala (*se mu nasmeje*).

Serajnik (*ginjen*). Vesel sem. Babnice, ve niti ne veste, do kolike časti se je povzpел naš fant. Možje so ga izvolili za vodjo celega Roža; njemu zaupa vsa soseska, to ni karsibodi!

Zala in Serajnica (*veselo*). Kaj tebe, Mirko?!

Serajnik. Otroka, srečen sem! Danes je vesel dan mojega življenja. Saj vem, da bo moj sin tudi srečen. Prepričan sem, da mu bo Zala vedno in povsod pomagala in da mu bo zvesta družica in krščanska žena, kakor je bila vedno moja Marta meni. Kaj ne, stara? (*Prime Serajnico za roko, katera si briše solze s predpasnikom.*) Izpolnjena je tako tudi prisega, ki sem jo bil storil pred dvajsetimi leti. (*Potegne iz pruštofa listnico in poišče mal zavitek, v katerem ima hranjeno srebrno svetinjo.*)

Serajnica. No, tako je prav. Mi smo že stari in za nami naj pridejo mlajši. Naš oče si je vedno želel sinahe, in Zala mu je bila najljubša.

Serajnik (*je razvil popir in vzel v roko srebrno svetinjo Matere božje*). Tu imaš, Zala, srebrno svetinjo Matere božje. To svetinjo hranim že dvajset let. Od tvojega očeta je. Hrani in čuvaj jo! Kadarkoli boš v stiskah in nadlogah, vzemi sveto podobo v roke in moli. Čudovito moč ima!

Zala (*vsa vesela*). Hvala lepa, boter! Ali povejte mi vendar kaj o očetu, vedno bi poslušala.

Serajnik. Bilo je spomladi leta 1456. V naš kraj je prišel sivolas pobožen menih, Kapistran po imenu. V Podgradu, v cerkvi sv. Jakoba je pridigoval. Govoril je tako ognjeno in goreče, da bi ga vedno poslušali. Navduševal nas je za boj proti Turkom. Tedaj sem bil

močan in čil mož, kakor tudi tvoj oče, Zalika, in njegov brat Marko. — Menihova sveta beseda nas je tako navdušila za boj, da smo sklenili pridružiti se vojski. Saj pa je bila tudi sila velika. Koliko so tačas trpele dežele pred Turki! Koliko se je prelilo krvi, koliko otrok, fantov in deklet so gnali ti divjaki v sužnost. Prišli smo prav pred mesto Belgrad. Naenkrat se pripodi četa janičarjev naši vojski nasproti. S čudovito silo smo vrgli sovražnika z nasipa nazaj, kjer smo bili utaborjeni. Toda navalili so se na nas znova in s tako silo, da nas je bilo vseh groza. Mož proti možu, kristjan proti neverniku. V tem trenutku pa dvigne neki Turčin krivo sabljo in hoče udariti na glavo očeta Kapistrana. Tvoj oče to vidi, prestreže udarec, in prebode s sulico Turčina. Tako je rešil tvoj oče pobožnemu možu življenje. Tedaj pa je podaril menih kar na mestu to sveto svetinjo tvojemu očetu; in zmagali smo. A ni dolgo užival tvoj oče te slave. Čez nekaj tednov je nastal hud legar v našem taboru. In tudi tvoj oče je obolel — — —

Mikla (*si briše solze*). Bog mu bodi milostljiv.

Serajnik. Jaz sam sem mu zatisnil oči. Težka mu je bila smrt. Tako rad bi videl še enkrat tvojo mater in tebe. Hotel sem mu olajšati smrt. Obljubil sem mu, da bom skrbel zate in za njegovo ženo in, da postaneš ti moja sinaha. In glej, Bog je pomagal, da sem izvršil svojo obljubo in prisego.

Mikla (*si briše solze, jokajoče*). Serajnik, kaj bi počela, ko bi tebe ne bilo? Vedno si mi pomagal s svetom in dejanjem.

Serajnik. Kaj boš žalovala? Danes, ko sta se zaročila najina otroka! (*Proti otrokoma.*) Sprejmita blagoslov sivega očeta! Bog vama daj užiti mnogo srečnih

dni in ohrani vajina srca čuteča za rodno zemljo in našo sveto vero! (*Zabliska se, in malo zagrmí.*)

Mirko in **Zala** (*mu stisneta roke*).

Mirko. Hvala, dragi oče!

Zala. Hvala, ljubi boter!

Mikla. Bog vama daj obilo sreče, otroka! Tebi pa, Serajnik, tisočera hvala, da tako skrbiš za naju! Zalika, sedaj pa pojdiva domov, pozno je že. (*Zopet se zabliska.*)

Serajnica. Mirko, spremi ju domov!

Mirko. Saj sem že sam hotel. (*Vzame svetiljko z mize. Vihar nastaja.*)

Almira (*pogleda skozi okno*). Kakšen vihar nastaja, in očeta še ni! (*Pogleda proti nebu, zabliska se zopet.*) Pri Serajniku je še luč, kaj neki delajo? Videti hočem. (*Zapre okno. Med tem sta se paslavljali Mikla in Zala s Serajnikom in Serajnico.*)

Serajnik. Sedaj pa srečno hodita. Ti, Zala, pa si ne delaj preveč skrbi!

Zala. Lahko noč, boter! (*Mirko stopi s svetiljko naprej, ž njim Zala, korak zadaj Mikla. Serajnik in žena postojita, da odide Mikla.*)

Serajnik. Pojdiva k počitku, stara! (*Ko odideta v hišo, se pokaže pri vrtnih vratih Almira, ki je že prej nastopila in videla odhajajočega Mirka in Zalo; blisk jo razsvetli. Lase ima razpuščene po hrbtu.*)

Almira. Moj Bog, kaj sem morala čuti. Ni mi bilo zastonj ves večer tako tesno pri srcu. (*Stopi naprej.*) Mar sem se zastonj trudila, da si pridobim Mirkovo ljubezen. Sedaj mi pride v odločilnem trenutku ta Zala na pot in mi prevzame Mirka, da mi prekriža račune. O, zakaj ga nisem držala tesneje, zakaj ga nisem znala prikleniti.

nase. (*Gleda za odhajajočimi, odločno.*) Ne, ne, nikdar ne bo tvoj! Moj mora biti Mirko in njegovo posestvo. Eden mora s poti, ali starec ali Zala. Še to noč hočem govoriti ž njim! (*Sede na klop pod bridko martro, veter in blisk vedno gosteje.*) Huda ura se bliža. Tudi v mojem srcu divja ogenj strastne ljubezni in maščevanja.

(Odmor.)

Ah, že prihaja, je že tu! (*Skoči mu naproti.*) Mirko, moj Mirko!

(*Mirko nastopi, se prestraši Almire in hoče molče naprej.*)

Almira. Mirko! Ali ne poznaš več svoje Almire? Jaz sem tvoja Almira, kateri si obljubil srce in svojo ljubezen. Ali te je res očarala ona svetohlinka?

Mirko (*jezno*). Pusti me! Kdo je svetohlinka? Ej, ti si hinavka! Tebi je mar le moje premoženje, ne pa ljubezen in pošteno srce. Vedi pa, da je od danes Zala moja nevesta.

Almira (*strastno*). To ni mogoče, to ni res! Reci, da ni res! (*Se ga oklene.*) In če tudi misliš, da si govoril resnico, motiš se! Jaz te ljubim bolj ko Zala, bolj ko svoje življenje. (*Se močno zabliška.*)

Mirko (*se ji iztrga*). Pusti me!

Almira. Izdajica! Še danes si mi obljubil zvesto ljubezen, in že nocoj si pozabil svojo obljubo. Reci, da ni res, da si se motil; odpovej se Zali. Almira je močnejša od tvoje Zale! (*Se ga vnovič strastno oklene.*)

Mirko (*se ji iztrga*). Jaz ostanem zvest obljubi, in Zalo poročim. (*Odhiti proti hiši in vrata zaloputne.*)

Almira (*se strese, se prime za glavo in se opoteče za njim ter pade pred vrati na kolena*). Mirko, moj Mirko! (*Prične*

ihleti, polagoma vstane, stopi v sredo odra in poklekne.) Bog tam gori v nebesih, čuj mojo prisego: Maščevati se hočem nad tem nezvestnikom, nad Zalo, ki mi je ukradla najljubše. Oko za oko, zob za zob! (*Nastane kratek premor.*) Narava je utihnila, nobene tice se ne čuje, samo v mojem srcu gori neugasljivi ogenj maščevanja. (*Gre polagoma do križa in sede na malo klopco.*)

(Odmor.)

Almira (*parkrat zaihti; glavo nasloni na roke in pre-mišlja*).

Tresoglav (*pride po cesti izza Serajnikove hiše mimo znamenja, ko ugleda Almiro, obstoji*). Kaj, kdo to? Almira, ti si? V tem vremenu in tu zunaj? Kaj se potikaš tako pozno tod okoli?

Almira. Oče, ne izprašujte me! Kar ste mi že večkrat pripovedovali, se je zgodilo nocoj. (*Skoči pokonci.*) Mirko se je zaročil z Miklovo Zalo! (*Cula, katero je imel Tresoglav naprtano na hrbtu, mu zdrkne na tla.*) Oče, pomagajte mi! Rešite svojo Almiro strašne muke, ki jo trpi v svoji ljubosumnosti. Čemu majete z glavo? Ali načete ustanoviti moje in svoje sreče?

Tresoglav. Kako naj ti pomagam, Almira?

Almira. Zala mora umreti! Potem je Mirko zopet moj!

Tresoglav. Pri Jehovi, zakaj bi prelival kri?

Almira. Tedaj pa izgubite lastno hčer. Zakaj ste me privedli sem med te ljudi, kjer me nihče ne ljubi, in vas nihče ne spoštuje? Zakaj niste ostali na Laškem, kjer sem se rodila? Zakaj ste me dali krstiti in vzgojiti v drugi veri, nego je vera vaša in vaših očetov!? To vse, da si pridobite premoženje! Izbrisati ste hoteli na svojem otroku sramotni pečat, ki ga nosi ves judovski

rod, da bi si pridobili zaupanje ljudstva in premoženje. Sedaj pa v odločilnem trenutku nočete ničesar storiti za svojo bedno Almiro.

Tresoglav. Vem za pomoč, potrpi! Turki so na Kranjskem in Goriškem; najbrže pridejo tudi na Koroško. Trgovci iz Kanalske doline so že bežali pred njimi. Kaj, ko bi jih poiskal in pripeljal v Rož; za plačilo pa zahteval in si izgovoril Mirka, tebe in mater. Zalo pa naj odvedo v sužnost, pa še vse ostale kmete, ki so mi na poti. Tako rešim Mirka iz sužnosti, in v zahvalo vzame Mirko tebe za ženo in s tem se vresniči moj načrt, da združim obe posestvi. Sezidamo si Gradišče in kmetje bodo naši podložniki.

Almira (*ko je zvesto poslušala, reče veselo*). Oh oče, če pa utrdijo kmetje Gradišče, kakor sem slišala, in odneso svoje dragocenosti v skriven hodnik, vem jaz za pot in ključ do njega!

Tresoglav. Odkod veš to?!

Almira. Mirko mi je enkrat pokazal to tajno klet.

Tresoglav. Ha, ha, ti lahkomiselni kristjani! Pojdi v hišo in prepusti meni delo. Le umiri se. (*Gre proti hiši in naprta svojo culo. Zablika se, močan veter in dež.*)

Almira (*sama*). Ha! Moj sklep je storjen! Maščevanje njej, ki me hoče izpodriniti! Maščevanje njemu, nezvestobnežu! (*Zopet grom in blisk. Divje.*) Ha, nebo mi pritrjuje! (*Izgine skozi vrata v hišo. Nekaj časa ostane oder prazen, med tem se bliska in grmi.*)

(Odmor.)

(*Nevihta ponehava.*)

Štefan (*pride ves moker; oblečen je v velike škornje, usnjate hlače, širok usnjat okovan pas, za pasom ima velik*

nož. Srajco ima odpeto, velik klobuk s perjanico, v rokah dolgo železno palico, podobno sulici. Suknjič ima vržen črez ramo.) Vsa vas spi kakor da ni nevarnosti! (*Stopi k oknu Serajnikove hiše in potrka,*) Mirko, Mirko, čuj, odpri!

Mirko (*v hiši*). Kdo je, kdo kliče? Kaj je?

Štefan. Nevihta, ki bo pretresla tvoje možgane, ti zaspanec.

Mirko (*odpre okno*). O, prijatelj Štefan, ti si, takoj, takoj!

Štefan. Daj, daj, odpri!

Mirko (*pride pri vratih v roki držeč svetiljko*). Dragi moj tovariš, odkod in kaj prinašaš? Govori in sedi, ves upehan si.

Štefan (*oba sedeta pred hišo*). Slabe novice, sicer bi ne bil jezdil vso noč!

Mirko. Kje so drugi, Andrej, Vinko in Davorin?

Štefan. Vsi štirje, ki si nas poslal na prežo, smo jahali proti Beljaku, a nismo mogli ničesar izslediti o Turkih, potem krenemo proti Kokovem in Trbižu. Tam je bilo zbranih okoli tri tisoč zaveznikov. Saj veš, to je tista „Kmetska zveza“, ki jo je letos osnoval znani Peter Vunderlich na gornjem Koroškem.

Mirko. Glej, glej, to je naša predstraža.

Štefan. Čuj dalje. Bilo je pozno popoldne, ko sklepajo možje toinono; kar ugledamo od daleč na cesti se vzdigovati prah. Tedaj pa vsi pokonci. Nekaj divjih turških čet je drvilo proti taboru. Toda ko so opazili utrdbo, so krenili nazaj. Tega so se pa naši kmetje zbal. Pogum jim je upadel in celo njih vodja, Matjaž, je postal strahopeten. Kmetje so začeli bežati, in Matjaž, ni se ustavljal tem strahopetcem.

Mirko. Kaj? Tako blizu so že? Kaj bo sedaj? Jaz in vsi drugi smo se zanašali na to kmečko zvezo. In

ti plašljivci pobegnejo, ti nemci brez poguma. In ti so se hoteli vzdigniti za „staro pravdo“, za stare pravice.

Štefan. Samo kakih štiri sto jih je ostalo. Ti pa so si zaprisegli, da se hočejo braniti in bojevati do zadnjega dihljeja.

Mirko. Torej samo štiri sto od tri tisoč. Zajci! Kje je moški ponos, kje je junaštvo?!

Štefan. Takoj ko so kmetje zapustili tabor, treba je bilo tudi nam se odločiti. Sklenili smo, da Knezov Andrej ostane v bližini tabora in pričakuje napad Turkov in da nam javi izid boja; kajti jasno je, da so bile te male turške čete le ogleduhi, in da pride vsak čas glavna četa napast tabor. Žalnikov Vinko in junaški Davorin sta odjezdila proti Beljaku in Podkloštru. Jaz pa sem se obrnil proti domu, da ti javim to žalostno novico.

Mirko. Tudi jaz nisem brez novic. Sinoči smo imeli zadnja posvetovanja. Mene so izvolili za vodjo. Sklenili smo tako, da zvozimo danes po svetem opraviilu svoje dragocenosti na Gradišče. Danes je sicer nedelja, ali sila je velika. Živino, kolikor je ni bilo na planini, so gnali pastirji in čednik Mihej na planino. Samo krave ostanejo v Gradišču in v taboru. Vsaka hiša naše fare bo spravila tudi hrano in živež v Gradišče, iz Sveten pa k cerkvi sv. Jakoba. V pod Rožčico gredo žene, dekleta, otroci, starci in bolniki, njim na čelu moj oče. Toda žal, da je malo prostora, komaj za sto ljudi. Lahko se ubranijo vsake sile, pot tja gor je tako strma in ozka, da vsakega usiljivca pobiyejo z eno samo skalo. Vsi drugi krepkejši, pa gredo k cerkvi sv. Jakoba. Kar je fantov in mož pa na Gradišče. Odtod je urejena pot in izčiščena, da moremo udreti v Svetne in k sv. Jakobu, ako bi jim pretila nevarnost. Glavni živež in živino imamo na Gra-

dišču. Ključke tega rova iz Strelčeve kleti imata Strelc in moj oče; toda Strelčevega ključa ni najti in nihče ne ve, kdo ga ima.

Štefan. I, kaj; saj je v taboru kovačev, pa naj drugega naredi. Poglavitno je, da si ti naš vodnik. Izvrstno ste sklenili! Pač niso mogli najti boljšega kakor si ti! Dobro srečo.

Mirko. Toda to niso še vse novice! Jutri je moja poroka in ti mi boš moj drug. Miklovo Zalo vzamem! Tako brhkega in pogumnega mladeniča, kot si ti, ne sme manjkati na mojem ženitovanju. Tvoj oče bodo starejšina. Da bi nas le ta turška zalega ne motila.

Štefan. Ne boj se! Turki ne pridejo tako hitro v Rož. Ako se drže glavnih cest, se morda še obranimo te nesreče. Povej mi pa, ali se Almira ne bo nič protivila, ker si se tako naenkrat odločil za Zalo.

Mirko (*v zadregi*). Seveda me je napadla, pa kaj sem hotel, moral sem se ukloniti očetu. Zala je pa tudi pošteno dekle in me ljubi. In Almiri nisem ničesar obetal! Samo včasih sem prijazno z njo govoril, ali kadar me je povabila v hišo. Z očetom sva se sinoči dolgo posvetovala in sklenila, da je najbolje, da bo svatba prejkoprej. Pa počakaj, stopim v hišo po malo žgane pijače, da si privežeš dušo. (*Gre hitro v hišo.*)

Štefan. Ha! ha! Glej ga glej, kako se je hitro unel. (*Mirko prinese ovito steklenico in malo čašo ter natoči.*) Mudi se ti pa, mudi. A Almira je nevarno punče. Ta zna mešati glave mladeničem.

Mirko. Pij! pij! Na tvoje zdravje!

Štefan. (*Vzame kozarec.*) In na tvoje in Zalino! Dober pa je. Ta bi še mrtveca oživil.

Mirko (*natoči in pije sam*).

Štefan (*nadaljuje*). Prav si storil, Mirko. Ali jaz se bojim te strastne Lahinje. Bog ve, kaj stori v svoji jezi. Ali je Tresoglav doma?!

Mirko. Jaz ga nisem videl in tudi drugi ne. Pa kaj povprašuješ po njem?

Štefan. Ne zaupam mu, kakor tudi Almiri ne. Al-miro moramo dobro opazovati, in jo vestno čuvati. Z nami ne sme biti skupaj v enem in istem taboru; sicer bi utegnila koga preslepiti. Lahko bi nas izdala. Sploh pa se bojim, da bi se ta deklina nad teboj in nad nami drugimi, ki smo se včasih pošalili ž njo, kruto maščevala, in bo nam delala sitnosti v taboru.

Mirko. Ne boj se, Štefan, imel bom oči odprte. Sicer boš pa ti moja desna roka.

Štefan. Da, da, borila se bova skupaj. Turčin naj spozna naše pesti in naše železo; po ceni vsaj ne dobé naših glav. Sedaj pa grem počivat. Oče še ne vedo, da sem doma. Konja sem dal v hlev, potem sem pa hitel k tebi. (*Zarja se je prikazala.*) Svita se že. Zdravstvuj, Mirko.

Mirko (*mu poda roko*). Prebrni še eno merico.

Štefan (*je popil kozarček, ki mu ga je Mirko natočil. Petelin je zapel*).

Mirko. Petelin se oglašja in naznanja beli dan; da bi bil dan sreče.

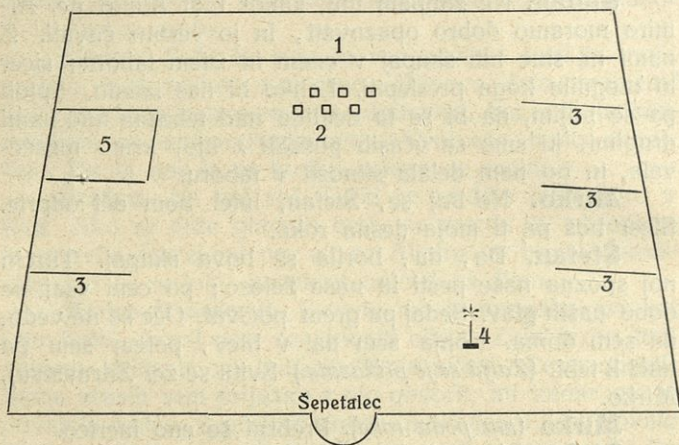
Štefan. Pogum, Mirko, pogum, saj si vodja Rožanov!

Mirko (*veselo*). In ti si moj iskren prijatelj! (*Sežeta si v roke in se objameta.*)

Štefan. Da, tvoj prijatelj, v sreči in nesreči. (*Zauka.*) Sedaj pa čez vas, da bo kratek čas.

Zastor hitro pade.

3. slika:
V turškem taboru.

1. Prospekt: polje, ako tega ni: gozd.
2. Zadaj nekaj drevja.
3. Gozdne kulise.
4. Košato drevo.
5. Turški šotor s preprogami.

Turški šotor se lahko markira s pregrinjalom. Pred vhodom leži na tleh blazina.

To scenerijo zmore vsak oder.

(Turški tabor na beljaškem polju. Prosta okolica; ob levi strani vhod v šotor Iskender paše. Vidijo se same preproge. Vrh šotora vihra zelena zastava s polmesecem. Zadaj se vidi tudi nekaj drevja. Dva vojaka s sulicami stražita šotor. Ko se zastor dvigne, prihaja z desne Ahmed aga z dolgo belo brado; za njim ogleduh Bakir v raztrgani turški obleki.)

Ahmed aga. Govori Bakir, kaj si izsledil?

Bakir *(se ponižno pokloni s prekrizanimi rokami na prsih)*. Veliki serasker, krenili smo proti vzhodu do nekega brda. Videlo se je, da mora biti tod v bližini naselbina. Lepo drevje in bujna trava bi bila hrana za naše konje. Ko se približamo do ovinka, nam pride nasproti neki mošalah. Vstavimo ga ter ga trdo primemo, da nam opiše one kraje, ki se skrivajo za brdom. Pripovedoval je, da je tam kula Beljak, ki ima bogatih stanovnikov in veliko džamijo, ki ima silno srebra in zlata, in da Turaka do sedaj ni bilo tam. Prerezali smo mu vrat, da bi nas ne mogel izdati. Ko se povzpne do vrh brda, stražili so trije haurini. Borili smo se ž njimi. Jeden je presekal glavo Fehimu. Jaz in Buzzuruk sva mu povezala roki in ga privedla v tabor.

Ahmed aga. Prokleti haurinov rod!

Bakir. Kaj storimo ž njim, gospodar. Izdati noče ničesar. Samo to znamo, da se zove Davorin.

Ahmed aga. A kje sta ostala dva?

Bakir. Med bojem sta urno odjezdila na svojih konjih.

Ahmed aga. Plašljivci, ubili bi jim konje.

Bakir. Ni bilo možno; mi smo bili v grapi, a oni vrh brda.

Ahmed aga. Žud! (*Mahne z roko.*) Dan se nagiba in verni muzelmami so že molili večerni akšim. (*Obrne se do straže.*) Ali še ni nobenega poročila? Ali se ne vrne Iskender beg danes?

I. vojak stražar (*ki je stal, ugleda prišlega Hassan Munejeda, stopi naprej in naznani*). Naznanjam prihod Hassan Munejeda!

Hassan (*nastopi s križanimi rokami in se pokloni*).

Ahmed aga. Kakšna poročila nosiš z našega bojišča?

Hassan (*stopi bliže in pozdravi z desno roko; ta pozdrav se vrši s pritiskom roke na prsi, na usta, na čelo in preko glave*). Zadaj prihaja naša vojska. Pri Mohamedu, danes je bil plen. Tam za brdom še sedaj žari nebo od našega ognja. Manastir, Podklošter po imenu, nam je dal srebra in zlata v obilju, ki ga je hranila gjaurska cerkev. Obilo jedil in pijače vozijo seboj. Lepih deklet smo uplenili. Hrabro so se ustavljali gjauri. Mislili smo, da nam ne bo mogoče polastiti se kule. A Allah nam je bil milostljiv. Ne eden „hanan“ ni ostal cel. Dolina je izpraznjena, le trupla mrtvih jo pokrivajo!

Ahmed aga (*mahne z roko*). Merhabe!

Hassan (*nadaljuje*). Sahibija, Iskender paša, veliki zmagovalec, ukazuje, da zapustimo jutri ta kraj in jurimo po glavni cesti mimo nekega jezera v grad, ki se imenuje Celovec. Obilo plena nam je pričakovati. (*Za odrom se čuje javkanje žida Tresoglava; vojaki privedo od desne Tresoglava, zvezanega z vrvo.*)

Ahmed aga. Kdo je ta pes?

Hassan. Vohun je. Približal se je našemu taboru. Zapoveduj, kaj naj storimo ž njim.

Tresoglav (*sili v ospredje*). O gospod, jaz hočem ...

Ahmed aga. Molči pes. Privežite ga k drevesu, kadar pride Iskender paša, naj ga sodi.

(V tem trenutku se čuje troblje, piščali in turški boben. Vojaki kličejo za sceno.)

Vojaki. Afferim, sahibija! *(Troblje in boben, vedno narašča klic: „Afferim, afferim, sahibija“, in se močneje in gosteje ponavlja. Streli iz samokresa. Na odru nastopita ona dva stražnika s sulicami, ki sta odvedla Tresoglava. Še eden strel. Prav pred vhodom na oder zadone na novo trombe in boben in ves zbor kliče glasno.)*

Ves zbor. Afferim, afferim sahibija! *(Iskender beg se prikaže iz desne in obstoji pri vhodu in dvigne roko. Piščali in boben ter klici umolknejo.)*

Iskender beg *(govori še za odrom).* Ves plen spravite v šotore, kar je dragocenosti izročim tebi v varstvo, Abdul Raman, za kar mi jamčiš s svojo glavo. Ujete gjaure daj dobro zastražiti, one robkinje pa privedi sem.

Iskender beg *(v sijajnem kostumu se približa proti šotoru, kjer stoji Ahmed aga, Bakir in Hassan, vojaka stojita ob strani šotora.)* Pri Mohamedu, vroč dan je bil danes. Kaj je novega v šotoru? Ali so ogleduhi prinesli dobra poročila?

Ahmed aga *(pozdravi z roko Iskendra).* Afferim, Mehmed! Vohun se je prikradel do našega šotora, Hassan ga je zasačil in zvezal.

Iskender beg. Če je vohun, ni vreden, da ga obseñi milost mojega pogleda. Zakaj ga nisi obesil na prvo drevo! *(Iskender se vsede pod drevo na blazino.)*

Ahmed aga. Kakor želiš, veliki serasker! *(V tem trenutku se čuje zadaj krik Tresoglava.)*

Tresoglav. Pustite me; govoriti hočem z vašim gospodarjem!

Hassan (*stopi in privede zvezanega Tresoglava*).

Iskender beg. Pri Allahu, tujec, kako se drzneš priti pred moje obličje? Če si vohun, smrt ti! Govori kdo si in odkod, kako se zoveš? (*Hassan je odšel v ozadje mimo straž.*)

Tresoglav (*se je ojunačil in prične priliznjeno govoriti*). Zovem se Zwitter, veliki gospodar; bil sem na Laškem in nekaj let tržim v Rožu, kjer imam malo posestvo. Prišel sem, da se ti ponudim za vodjo in kažipota v Rož. Mnogo plena ti obetam, dragocenosti, zlata, srebra, ki ga skrivajo kristjani v podzemeljskih hodnikih. Tudi krasnih deklet uplenite! (*Važno.*) Posebno ena bo našla milost v tvojih očeh, gospodar.

Iskender beg. Kako, da izdajaš gjaure, ko vendar živiš med njimi. To vem, da iščeš pri nas koristi, ne pa škode; govori odkrito!

Tresoglav. Veliki gospodar! Ti kristjani me sovražijo, ker trgujem z njimi in ker jim pomagam. Zapeljali so mi hčer. Maščujem se nad njimi!

Iskender beg (*pomolči in premotriva Tresoglava*). Verujem tvojim besedam, gjaur. Toda čuj me! Ako si ogleduh in hočeš spraviti naše čete v pogubo ali nevarnost, odrežem ti jezik in te obesim na prvo drevo.

Tresoglav (*ponižno nagne svojo glavo*). Tu imaš mojo glavo, gospodar, ako ne govorim resnice. Moje posestvo je v Rožu, kamor vas popeljem. Znana mi je pot in steza. Z vsem zaupanjem se zanašaš lahko na me. Kristjani se bodo poskrili v neki utrjen grad in v tabor pri cerkvi sv. Jakoba, kamor so poskrili svoje imetje. Toda jaz vem za skriven zemeljski hodnik, ki veže grad in utrjen tabor.

Iskender beg. Tedaj si moj zaveznik. Ako se to obistini, te obdarim!

Tresoglav. Toda v zameno te prosim, gospodar, da ohraniš življenje meni, hčeri in ženi in da ne požgeš mojega posestva.

Iskender beg. Tako mi Allaha!

Tresoglav. Izročim ti tudi kmete; za vodjo kmetov te pa prosim, da mu daruješ življenje. On je zaročnik moje hčere.

Iskender beg. Pri Allahu, bodi ti, ako se uresniči tvoje besede! (*Proti Bakiru.*) Zovi Hassana.

Bakir (*odhiti po Hassana*).

Tresoglav. Gospod, ukaži mi odvezati vezi!

Hassan (*vstopi z Bakirjem, ter se pokloni pred Iskender begom*). Kaj ukazuješ, veliki serasker?

Iskender beg. Ta gjaur nam obeta, da nas hoče peljati v kraj, kjer nas čaka obilo plena. Osedlaj konja in vzemi četo najboljših spahijev. Opolnoči odjezdite. Gjaur ti bode vodnik. Vzemite ga v sredo in zastražite ga od vseh strani. Seraski naj jašejo pred njim in za njim. Zahtevaj, da ti pokaže točno kje je kraj, kjer so skriti gjauri in zakladi; glej, kako se jim pride do živega. Bakir in Buzzuruk naj poizvedujejo natančno. Ako bi se gjaur ustavljal, dvigni jatagan in presekaj mu glavo, kajti mož je zvit.

Hassan. Svet mi je tvoj ukaz, sahibija!

Iskender. Gjaura odvedite v šotor, odvezmite mu vezi in dajte mu od današnjega plena jesti in piti. (*Hassan odveže vezi Tresoglavu in ga odvede v šotor. Iskender nadaljuje.*) Ko vse poizveš, pošli nemudoma spahije, ali naj pridemo ali ne: Ti pa zastraži gjaura in pota, ki vodijo tja.

Hassan. Afferim, klaja! (*Se pokloni.*)

Iskender beg. Privedi robinje!

Hassan. Kakor ukazuješ! (*Hassan odide na desno.*)

Iskender beg (*je vstal z blazine*). Ali si dobil, Mehmede, kaka poročila iz Kanalske doline od Hussejina?

Ahmed aga. Dosedaj nobenega! Preverjen sem, da bo njegov plen obilen. On je hiter v dejanju in vem, da se ne mudi zastonj tako dolgo.

Hassan (*privede več deklet zvezanih z vrvjo na rokah; ob boku mu visi bič. Porine dekleta pred Iskender bega*). Vaš zapovedujoči gospodar ukazuje, da se mu poklonite in zahvalite za čast, da vas obsije njegova milost. Poklekните pred gospodarjem. Kaj se obotavljaš? Poklekni!

I. dekle (*ki ni pokleknila*). Naša vera nas uči, da se poklekčuje le pred Boga, ne pa pred ljudi!

Hassan (*jo udari z bičem tako močno, da dekle zajeti in omamljena pade na tla.*)

Ahmed aga. Kaj si storil?

Iskender beg. Odnosite jo v šotor, saj ubil jo nisi! (*Dva vojaka odpeljeta dekle v šotor. Dekletom: Vstanite, houris; da se mi oko naslaja na vaši lepoti. Ti dve (pokaže na dekleti in jih prime za brado, da jih vidi v obraz) imate oči žarke ko oglje. Ti dve prodam v Stambul. Hassan, odvedi jih v moj šotor! Druge dam v last seras-kerjem. (Hassan odvede dekleti in vojaki pripeljejo druge.)*)

(Odmor.)

Iskender beg. Pri proroku, Ahmede, stari moj sokole (*ga udari po rami*), vidiš, moj kizmet je slaven. Jutri že zopet jurišimo na gjaure. Hotel sem zapustiti to deželo, ne vedoč, da hrani tudi v postranskih dolih zaklade za nas. In preden posije solnce preko brda,

bomo sedeli na konjih in vihteli svoje jatagane nad tem haurinovim rodom.

Ahmed aga (*dvigne roko v pozdrav*). Allah il Allah! Tvoj kizmet je slaven.

Iskender beg (*tudi dvigne roko ter vstopi v sredo odra jako objestno*). Raizule il Allah!

Hassan (*ki je prišel nazaj, stopi pred Iskendra in se mu pokloni*). Veliki sahibija, česa želiš; sčim naj ti služijo danes tvoji verni služabniki?

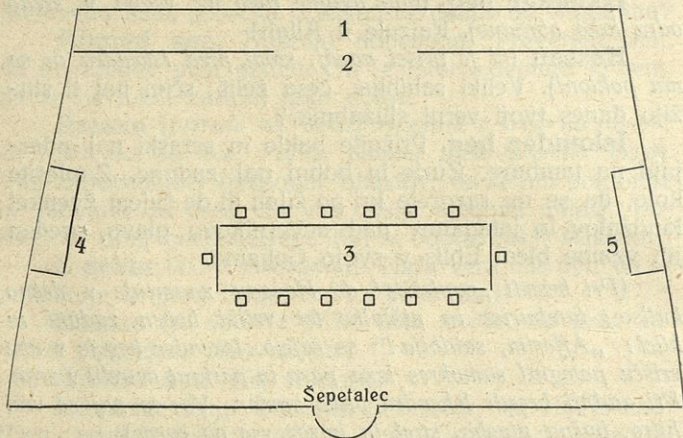
Iskender beg. Prižgite bakle in seraski naj udarjajo na tambure. Zurle in bobni naj zadone. Zaplešite kolo, da se mi razgreje kri po žilah in da čujem žvenket kindžalov in jataganov nad nevernikovo glavo, preden jih vzame blede Eblis v svojo Gehamo.

(*Pri besedi „zaplešite“ dà Hassan znamenje v desno kuliso; tamburice in piščalke ter veliki boben zadoni in klici: „Afferim, sahibija!“ se čujejo. Iskender beg je v tem vrišču potegnil samokres izza pasa in parkrat ustrelil v zrak. Pri zadnji besedi Iskendra pade zastor. Vse to naj se vrši hitro, bučna glasba, strel in govor vse ob enem.*)

Zastor hitro pade.

4. slika :

Ženitovanje.

1. Prospekt: vas ali gozd.
2. Odprtina, ki vodi na prosto v klanec.
3. Miza s stoli.
4. Vrata v kuhinjo.
5. Vrata na plešišče.

Oder predstavlja obširno vežo, ki je okrašena z zelenjem. Ko se zastor dvigne, se čuje godba. Na odru živahnost in trkanje z vrči. Svatje vsi praznično oblečeni. Celo dejanje naj se vrši živahno in v hitrem tempu.

Dejanje se vrši leta 1478. Kostimi staronemški. Kjer teh ni na razpolago, narodna noša.

To scenerijo zmore vsak oder.

(Ako oder ne zmore velikega kmečkega vhoda z odprtino, se to dejanje lahko odigra pred Serajnikovo hišo. Velike pogrnjene mize, na katerih stojе vrči vina, sklede z jedili itd. Hiša je z zelenjem okrašena, vrata v hišo odprta, iz veže se čuje kmečka godba (harmonika). Gibanje je jako živahno. Oder je poln praznično oblečenih kmetov. Nizke čevlje, bele nogavice, modre ali črne hlače do kolen, ki se prijemljejo nog, usnjate okovane pasove, bele srajce, velike črne ali rjave klobuke s cvetjem za trakovi, fantje poleg cvetja še dolga peresa. Nekateri bogatejši imajo pisane vestje, odpete, da se vidi okov pasa, modre ali rjave suknjiče „pruštaje“ s srebrnimi gumbi. Starejši možje v pruštafih, mlajši goloroki. Mirko ima na klobuku svilnate trakove; Štefan, njegov drug, istotako. Fantje, ki strežejo pri mizi, donšajo vino in jedila, imajo bele predpasnike in so goloroki. Zala nizke čevljice, bele nogavice, kratko modro krilo, črn jopič s kratkimi rokavi s srebrom in zlatom obšit, na glavi dragocen šapelj, dolge kite s svilnatimi trakovi pol vpletene. Izza jopiča bela srajca s kolarjem in čipkami, rokava istotako s čipkami, mali predpasnik lepo vezen, venec rož na šapelju. Druge Zali enako. Sicer se pa rabi lahko slovenska narodna noša sploh! Črednik Mihej v coklah, gorsko palico s planikami, ima klobuk ves v rožah. Tudi starejši kmetje imajo šopke. Celo dejanje se mora vršiti zelo živahno, polno življenja. Pri veliki mizi sedijo v sredini Mirko in Zala, na levi župnik, belolas starček, levo od župnika Serajnik in Mikla. Desno od Zale Štefan in Micka, Strelc, Korajman, zadaj otroci in berači. Proti večeru. Vsi so najboljše volje, kakor da ne bi bilo nikake nevarnosti. Ko se zastor dvigne, se čuje iz hiše godba. Vsi držijo lončene vrče v rokah in trkajo navzkriž.)

Prvi. Bog živi ženina in nevesto!

Drugi. Bog daj mnogo let! (*To trkanje traja celo minuto.*)

Župnik. Dragi svatje! Danes se še veselimo in smo srečni, a Bog zna, kaj nam prinese jutršni dan. Treba je, da smo oprezní. Hudi časi so! Vsak trenutek lahko zagori grmada.

Mirko. Straže imamo razpostavljene vsepovsod; le Marka, Vinkota ter Davorina ni od nikoder, dasi imajo iskre konje.

Štefan. Ne boj se zanje, pogumni in zanesljivi so!

Župnik. Prav tako. Dragi Serajnik! Danes je srečen dan za tebe; dolgo si ga pričakoval, slednjič si ga dočakal. Sklenil sem zvezo, po kateri si ti dobil v hišo hčer, ki te iskreno ljubi in spoštuje, tvoj Mirko pa ženo, ki mu bo v pravi krščanski ljubezni pomagala nositi vse težave, ki jih nalaga sveti zakon. Velik praznik je to za nas, kajti združila sta se danes dva človeka, ki jih imamo vsi radi. A tudi vi, dragi svatje, obnovite danes zvezo prave medsebojne bratske ljubezni. Drug drugemu pomagaj nositi križe, ki jih nam Bog nalaga v teh hudih časih. Prosili smo danes v vroči molitvi, da nas Bog ne zapusti v tej preteči nevarnosti. Ostanimo združeni in zvesti; ljubimo svoj narod, svoj jezik in sveto vero; v to naj nam pomaga Bog! (*Dvigne svojo čašo.*)

Vsi. Bog pomagaj! Bog živi našega starejšino Serajnika! Našega voditelja Mirka! Bog živi Zalo! (*Vsi trkajo in so veseli, samo Mirko poveša glavo.*)

Rutar. Mirko! Devet župnij ne premore take neveste kot je Zala. Le vesel, vesel bodi! Če nikoli nisem vesel, sem tedaj gotovo, kadar se spomnim na svoje

ženitovanje. Niti sanjalo se mi ni nikoli preje, da je zakonski stan tako lep.

Mirko (*hitro poprime*). Nocoj sem imel čudne sanje. Početka se ne spominjam več, bilo je vse medlo. Napotil sem se z meni neznano beraško nevesto v cerkev. Ko se mi pa približa, jo pogledam ostro v oči; a hipoma me potegne druga nase, ta je bila lepa, bogata in vsa okinčana. Ti, Zala, ali se je tebi tudi kaj sanjalo!

Zala. Meni se je pa sanjalo, da sem se poročila s svojim ženinom, a pot od cerkve do doma je bila tako dolga in trnjeva, da sem hodila sedem dolgih let.

Serajnik (*dobro volje*). To se je vama sanjalo na prednoč poroke, ker sta preveč mislila na današnjo svatbo. Skrbi delajo sanje, skrbi!

Žalnik. Ej sanje so brez pomena, posebno pri mladih ljudeh. Pa kaj bosta sedaj mislila na take čenče! (*Od zadaj se čuje vrskanje Miheja.*)

Mihej (*pokuka za oglom*). Bog daj; Bog daj en dober čas!

Korajman. Pa tebi tudi! No, pa pit pojdi, pit!

Mihej (*prilomasti bliže, vzame vrč v roke, ki mu ga je Korajman ponudil*).

In nòmine patre
To ni za ene kvatre,
to ni za en brt
je noter do smrt! (*Zvrne vrč.*)

Vsi (*se smejejo*).

Žalnik. Temu pa teče, temu!

Mihej. Kaj pa to pomeni, da je ves Rož in Svetne skupaj?

Strelc. Ali si ti edini tujec v Jeruzalemu? Svatba je, svatba!

Mihej (*se popraska po hlačah*).

Žalnik. Kaj ti pa je, Mihej, kaj?

Mihej.

Ena bovha me grize,
ena uška me je,
eno dekle me ljubi,
pa sem ne vem kje!

Žalnik. Ker tako dobro znaš, ga pa zvrni še eno merico!

Mihej. Seve, kjer je kaka pijača, je vedno Žalnik zraven! (*Pije.*) No, pa Bog plačaj, jaz ne morem!

Mirko. Ej, Mihej, prav, da si prišel! Sedi, pa jesti naj ti prineso!

Mihej. Glej ga ženina, glej, kako ti sedi, kakor bi bil v raju! Kakor Adam in Eva v paradižu. (*Vse se smeje.*)

Maček. Ti pa veš, ki si bil zraven!

Mihej. Pa starejšina, kako se drži, kakor da bi mu maček smetano polizal! (*Smeh.*)

Maček. Ne, ne! Samo ustrašil sem se te tako, ko sem videl, da prihajaš!

Mihej. Ali se me mar bojiš, saj nisem turek. Pa Zalo pogledjte, kako je brhka! (*Nagajivo Štefanu*) Ti Štefan, ali imaš še tisti velikonočni pirh, na katerega ti je Micka napisala:

Po golih kolenih
grem rada za njim,
na žganih polenih
če reče, klečim.

Micka. Pojdi, pojdi, ti klada, ti!

Rutar† (svatom). Ali veste, svatje, zakaj je na kani-galilejskem ženitovanju vina zmanjkalo?

Mihej. Zato, ker sta mesto enega Besednika kar dva prišla.

Vsi (se smejejo).

Strelc. Pri nas se je že bati, da bi ga en sam ne popil.

Mihej. Dosti slabo, če ga nimate toliko, da bi se ga človek z mirno vestjo napil:

Taka hohcet, kjer ni vina
Je brez varstva božj'ga sina,
Rutar mi ga pa zavida,
Ker je v fari najmanj prida. (Sme.)

Pa Korajman, ta je pravi,
Kar zasluži, vse zapravi!
Delov, sjav bi in orav,
Ne le jedel piv in spav. (Sme.)

Maček, no ta mož bogati,
Švedrast' in dolgonogati,
Ta skopari, kot čebela,
Da bi hči dost' dote 'mela! (Sme.)

Strelc pa meče same strele,
da 'ma žena kaj zabele.
Suha mešta — grlo reže,
predno še v želodec seže. (Sme.)

Žalnik pa je poštenjak,
pravim, da noben ni tak,
on ima veliko vere,
V mlinu pa prav majhne mere. (Sme.)

Bog vam plačaj za pijačo,
men' pa daj še kako kračo,
Da bom drugič laglje piv'
Ko bom z vami se jeziv! (Sme.)

Vama, ženin in nevesta,
 sreče Bog obilo daj!
 Vedno si bodita zvesta,
 kakor vem, da sta sedaj.
 Srečno naj življenje teče
 vama; tja do konca dni!
 Spolni, kar srce želeče
 vajno danes hrepeni!
 Delo moje je končano,
 faro vso imam obrano.
 Bog vam daj svojo pomoč,
 Vsem pa skupaj, lahko noč!¹ (*Odide.*)

Vsi (*se smejejo*).

Žalnik. Dobro zna obirati, kaj?

Serajnica. Ježeš, nak! Tega norca poslušam, pa pozabim na kapus. (*Odhiti v hišo.*)

Mirko. Pa se zavrtimo malo, danes, ko je tako veselo ženitovanje! (*Poprime Zalo, vstane, ter gre k hiši.*) Alo godci! eno veselo zaigrajte! (*Godci v hiši zaigrajo. Kar je mladih ljudi, vse se drenja v hišo. Godba igra v hiši poluglasno tudi med prihodnjim moževanjem.*)

Korajman. Vidiš, Žalnik, ko smo še mi bili mladi, smo bili še bolj veseli, kaj ne? No sedaj pa je za nas le še vrč vina, peč in čedra.

Maček. Ali še veš, ko sem se jaz ženil, so Serajniku, ki je bil starejšina „rjušnico“² ukradli.

Strelc. Maček, kje pa imaš ti svojo rjušnico?

Maček. Lej ga h'diča (*gleda začudeno*) pa res; še videl je nisem!

(Odmor.)

Plesat jo je peljal onegav Lipej, no Drenovčev!

¹ Besedilo zložil J. Špicar.

² Rojušnica, to je teta „Mikla“.

Strelc. Prav ti je, zakaj pa ne paziš na rjušnico!

Rutar. Sedaj pa le glej, da jo boš do kapusa nazaj pripeljal!

Maček. Ti šment, ti, kmalu jo bom pripeljal. (*Odide za plesalci v hišo.*)

Serajnik. V skrbeň je pa vendarle za rjušnico, kako jo je hitel iskat.

Strelc. Seveda, ker se boji, da bi godcem preveliko odkupnino dal. (*Godba utihne.*)

Korajman. Ali slišiš, godca je že vstavil.

Serajnica (*priteče*). Kapus je že gotov! (*Mladi fantje nosijo skleda z zeljem na mizo. Godba se zopet čuje.*)

Maček (*pride z Miklo iz hiše*).

Serajnik, Strelc in Korajman: No, ali si jo dobil?!

(*Nekaj fantov z dekleti pride s plesišča.*)

Maček. Ni vredno, da bi govoril. Ali mislite, da sem res že tako star? Hej, toliko moža me je pa vendar, da se še potegnem za rjušnico!

Serajnica. Sedite, sedite! Kapus je že na mizi.

Vsi (*prisedejo in jedo*).

Nekateri. Prav dober je!

Drugi. Res, prav dober.

Mihej (*za odrom, oddaleč se čuje glas Miheja*).
Grmada gori! Grmada gori!

Vsi (*skočijo pokonci, ženske kriče*).

Ženske. Ježeš, Ježeš! Bog pomagaj!

Mihej (*priteče na oder*). Ko zavijem okoli klanca, ugledam malo lučko nad beljaškim pogorjem; strmim nekaj časa: a naenkrat vzplamti lučka v grmado.

Strelec (*hitro vstane in teče v ozadje*).

Žalnik. Ježeš, kje je moj Vinko?

Župnik. Ljudje, le mirno! Sedaj je treba ohraniti mirno kri!

Strelec (*priteče na oder*). En jezdec je v vasi s konja padel, ljudje so ga vzdignili in ga neso sem.

Vsi. Za božjo voljo! Turek, Turek! Bog pomagaj! (*Nekaj ljudi prinese onemoglega Vinka.*)

Žalnik (*proti vhodu*). Moj fant, moj Vinko!

Vsi. Kaj se je zgodilo?

Vinko. Vode, vode! (*Ga posadijo spredaj na stol.*)

Zala (*vzame hitro kozarec vina in ga dà Vinku, ki ga s slastjo izpije, potem pomoči svojo ruto v kozarec in mu moči rano na čelu*).

Vinko. Hvala ti, Zala!

Vsi (*okoli Vinka, ki prične počasi govoriti, a nadaljuje vedno hitreje*).

Vinko. Z Davorinom sva jo krenila na prežo proti beljaškemu sedlu, iz katerega je lep razgled po vsej dolini. Kar se zazdi Davorinu, da vidi koncem žitnega polja nekaj nenavadnega in svetlega, neke lise. A ker je solnce popoldne močno odsevalo, nama je jemalo vid, da ni bilo mogoče razločiti ničesar. Kreneva s konji v dolino in jaševa po potu, ki se vije proti Beljaku. Tam je majhen gozd. Poleževa ob robu gozda in kmalu bi bila v tej vročini zaspala. Naenkrat se Davorin okrene in zakriči „Turek!“ A v tistem hipu je bil že tudi na nogah, pograbi okovano palico in skoči proti Turčinu, ki se je navalil s sulico nanj.

(Odmor.)

(*Vsi so kakor okameneli.*)

Davorin odbije sulico, a v hipu se pokažeta še dva Turka v grapi. Davorin prekolje prvemu glavo, medtem priskočim jaz na pomoč, a Davorin se je spodtaknil nad korenino in padel. Hipoma sta bila Turčina pri njem. Jaz sem imel komaj časa, da sem skočil h konju; primem ga za uzdo, prerinem na cesto in ga zajašem. Jahal sem na življenje in smrt. (*Celo pripovedovanje govori Vinko trgano, ker je ves upehan in slab. Vsak stavek je raztrgan.*)

Mirko. Možje, zdaj se nam pojde na življenje in smrt! Mi gremo na Gradišče! Oče, vi pa pojdite z ženami, dekleti in otroci v skale gori pod Rožco. Drugi k sv. Jakobu, kakor je bilo sklenjeno. Preskrbljeno je vse! Na holmu zažgemo kres, to je dogovorjeno znamenje za vso okolico. Naši možje že vedo, kaj jim je storiti! Ne bojte se ničesar! Za hrano je povsod preskrbljeno, tudi orožja imamo dovolj:

Kdor nam rod in dom zatira,
ta pod koso naj umira.

Borili se bomo kakor levi za vero in domovino. Vi pa molite za nas!

Zala (*se je oklenila Mirka in zajoče*). Moj Mirko, moj ljubljeni Mirko! Ostani pri meni! Ti ne smeš od mene! S teboj hočem umreti! (*Se zgrudi k njegovim nogam.*)

Mirko (*jo vzdigne in jo gladi po glavi*).

Serajnik (*navdušeno*). Moj ljubi sin, dolžnost te kliče, idi kamor moraš! Ti si vodja Rožanov. Tvoja

dolžnost je, da rešiš domovino! (*Prime Zalo za roko.*)
Tvojo ženo hočem čuvati kot svojo lastno hčer. Iz mojih
starih rok dobiš nazaj svojo Zalo!

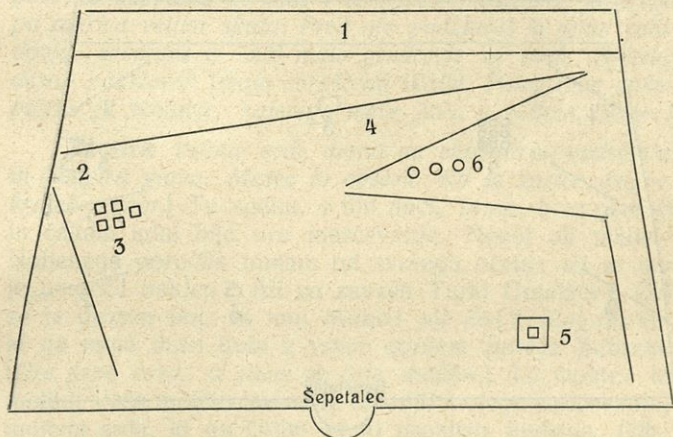
Župnik (*stopi v sredo, dvigne roki in blagoslavlja;*
vsí pokleknejo). Božji blagoslov naj vas varuje in čuje
vsak čas! (*Živa slika.*)

Vsi. Amen!

Zala (*se oklene Mirka in zakriči*). Moj Mirko, moj
Mirko!

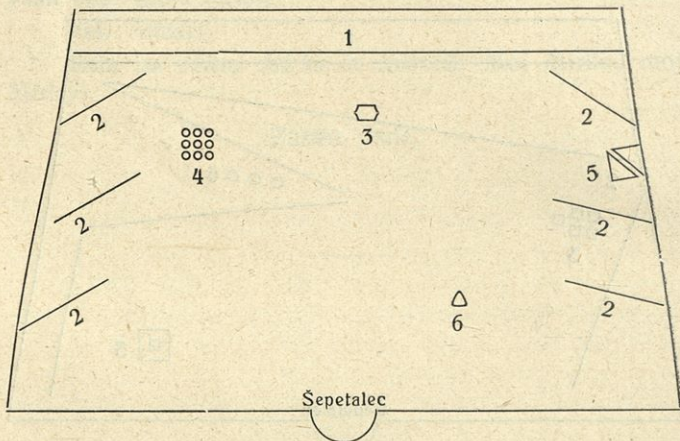
Zastor pade.

5. slika :
V skalah pod Rožco.

1. Prospekt: nebo.
2. Vhod v rov.
3. Skale, ki jih meče Zala v rov.
4. Vhod v skrivališče.
5. Podstavek, kjer se Almira vsede.
6. Skale, ki krijejo vhod.

Za male odre:

1. Prospekt: gozd.
2. Drevje (kulise).
3. Skala (zakriva rov).
4. Malo smrečje.
5. Skrita votlina.
6. Skalica ali štor.

(Skalnata pokrajina; desno in levo zapirajo visoke skale vsak razgled. Zadaj tudi skale, preko njih se vidi nebo. Levo proti ozadju „rov“, ki vodi v Svetne. Od rova poševno odprтина, ki vodi v skrivališče Rožanov, katerega pa zakriva velika skala. Pred njo podstavek in nekaj robidovja, semintja iz skal malo grmičevje in mah. Spredaj desno podstavek (mala obraščena skala). Poleg rova naku-pičeno je skalovje, katerega meče Zala v votlino. Mesec.)

Almira (sama sedi desno na skalnatem podstavku in podpira glavo. Mesec jo obseva. Ko se zastor dvigne, kratek odmor.) Tu sedim, v tihi noči, sama, brez pomoči in čakam kdaj bije ura maščevanja. Nocoj ali nikdar! Nobenega poročila nimam od svojega očeta; ali se mu je posrečil naklep? Ali so zavzeli Turki Gradišče? Čul se je grozen boj. In moj Mirko! ali živi? Moj Mirko, ki ga moja duša ljubi z vsem ognjem goreče ljubezni. (Gre proti rovu, iz jame se čuje molitev.) Le molite, le molite! Vaša molitev ne more ohladiti mojega maščevanja, mojega srda, ki ga čutim za to prokleta ljudstvo. (Obstoji pri rovu in gleda v votlino.) Kaj, ko bi izvabila Zalo semkaj in ji pokazala Gradišče, kjer je moj Mirko, njeni mož. Ha! njeni mož; katerega mi je iztrgala iz rok, ta hijena. Gledala bi tja; jaz se ji približam in se je oklenem, kakor da jo pomilujem. Pri tem jo sunem v prepad. Tako bo brez hrupa in šuma končala moja največja sovražnica. A tu prihaja.

Zala (prihaja iz votline, molitev je potihnila). Notri je vse poleglo k počitku. (Opazi Almiro.) Ali si ti, Almira? Ali še vedno stražiš?

Almira. Pojdi sem! Dozdeva se mi, da čujem šum doli v rovu, odkoder vodi pot črez prepad.

Zala. Treba bo poklicati može, da pomečejo kamenje v rov.

Almira. Stoj in poslušaj! (*Obe vlečeta na uho.*)

Zala. Nič ni, vse je tiho.

Almira. Za Mirka se bojim! Bojim se, da bodo dobili Turki Gradišče v svojo oblast. Tedaj smo izgubljeni; vsi se nikakor ne morejo rešiti skozi podzemeljski rov!

Zala (*je izdihnila*). Bog jim bo pomagal! Obzidje je močno in visoko, možje drzni in pogumni! Z božjo pomočjo bodo branili sebe in potem nas.

Almira. Tudi jaz sem teh misli. A bojim se, da bi našel Turek podzemeljski vhod v Svetnjah, o katerem mi je Mirko često pripovedoval.

Zala. Zato pa bodi brez strahu! Železna vrata so tako skrita, da jih nihče ne najde. Zazidana so. Ako pa hoče priti kdo do njih, mora prekopati zid v Strelčevi kleti. In če bi tudi Turek prišel preko zidovja na Gradišče, se morejo naši še rešiti skozi tajni izhod. Almira, trudna si in noči se, pojdi počivat, bom stražila nekaj časa jaz!

Almira. Ne, jaz ne morem spati; pojdi k očetu; ako bom trudna, te pokličem! (*Almira je začula šum v rovu, hitro se ozre tja in prime obenem Zala za roko in jo potegne k rovu. Toda tudi Zala je čula šum. Naglo se ji iztrga, skoči k rovu, zagradi tam naloženo kamenje in prične s silo metati skale v rov, obenem kliče.*)

Zala. Zbudite se, Turek je tu, Turek je tu! (*Oče Serajnik in mati, Žalnik, Mikla, Micka in Meta prihite.*)

Vsi (*kriče navzkriž*). Moj Bog, kaj praviš, kdo je! Kaj Turek? Za božjo voljo!

Zala. Rešeni smo! Vse je tiho. (*Vse sili okoli Zale, samo Almira stoji kot nema spredaj.*)

Almira. Izpodletelo mi je!

Serajnik. Kaj je bilo? Glas sta čuli?

Zala. Da, neki šum plazečih in nenavaden stok.

Serajnik. Ako je bil sovražnik, si nas rešila ti, Zala. Toda to je vendar nemogoče, da bi kdo sem gori prišel razven domačina.

Dekleta. Zala, kako si pogumna!

Mikla. Sam Bog nas varuje!

Serajnica. Ženske, pojdimo molit!

Serajnik. Ljudje, le pojdite počivat, stražil bom jaz; Bog zna, koliko napora bo treba jutri.

Almira (*hitro in odločno*). Ne, ne, jaz bom stražila, spati itak ne morem.

Žalnik. Mogoče, da je kdo prihajal od naših z novicami. Hm, čudno se mi pa zdi, da je tvoj oče, Almira, šel z doma po kupčiji in tebe in mater pustil sami, ko je zvedel, da so prišli Turki.

Almira (*v zadregi*). Na dan svatbe je zjutraj zarana odšel, ne da bi povedal kam.

Serajnik. Pojdite v votlino, počitek vam bo dobro del. Jaz in Zala ostaneva tu!

Zala. Tako težko mi je pri srcu, kakor bi slutila nesrečo. (*S solzami.*) Moj Mirko! (*Zala prične neutolažljivo jokati.*)

Serajnik. Umiri se, Zala, vse bo še dobro, tu smo na varnem, in Bog bo čuval Mirka. Le pojdi! (*Zala se ne da utolažiti, vsi odidejo v skrivališče, Serajnik vodi Zalo.*)

Almira (*sama; naenkrat se čuje stokanje Tresoglava v rovu*).

Tresoglav (*v rovu*). Moja glava! Moja glava!

Almira. To je glas mojega očeta. (*Poklekne k rovu in zakliče v rov.*) Oče, oče, ali ste vi?

Tresoglav. Jaz sem, Almira. (*Prikaže se iz rova.*) Ranjen sem; nekdo je metal skale po rovu, komaj sem se še pravočasno umaknil iz vhoda.

Almira. Prokleti kamen, mesto nje pa moj oče. (*Pomaga iz rova, Tresoglav sede pri rovu na tla.*) Ranjeni ste, obvežem vas, tu za skalo je studenec; rano vam izperem (*skoči za skalo, potegne svoj šapelj iz glave ali kaj drugega, ga zmoči in prihiti nazaj ter obveže glavo*). Povejte, oče, kaj je z Mirkom; ali živi?

Tresoglav. Živi, živi, toda ujet. Gradišče je v turških rokah. Cerkev sv. Jakoba porušena, Svetne v ognju, samo našo hišo in Serajnikovo je obvaroval poveljnik ognja, toda pod pogojem, da mu pokažem rov, v katerem imajo Rožani svoje blago in dragocenosti, ter da mu pripeljem Zalo. Ako ne izpolnim njegove zahteve, me ubijejo Turki, ali pa moram bežati v gore. Nazaj ne smem, ker sem izdal kristjane, a k Turkom si ne upam, ker ne morem izpolniti svoje obljube.

Almira (*hitro*). Jaz jo vam privedem. Čakajte zjutraj pred vhodom v rov z nekoliko Turki. Jaz pregovorim Zalo, da greva gledat na planoto, kjer se vidi na Gradišče; ko priplezavi iz rova, stečem naprej in pustim Zalo zadaj, da ima več poguma. V tem trenutku jo zgrabite. Jaz bežim nazaj in povem očetu Serajniku, da so Turki ugrabili Zalo. (*Med tem je obvezala očetu glavo.*) Kri je ustavljena! Oče, vi morate odtod! Nihče ne sme vedeti, da sem govorila z vami, sicer je vse izgubljeno!

Tresoglav. Vse je izgubljeno, ako mi ti ne pomagaš. Tri dni in noči so se bili Turki in Rožani na Gradišču, preden so se ga polastili. Toda skrivnega podzemeljskega vhoda, ki vodi v klet na gradu, ni mogoče najti; tam pa je skrito blago in vse dragocenosti Roža.

Almira. Oče Serajnik je imel ključ do Strelčevih vrat; izmaknila sem ga, tu ga imate (*mu da ključ*).

Tresoglav. Daj, daj ga! To je edina rešitev. (*Se od-dahne.*) Sedaj mi je bolje! Pomagaj mi v rov! Izkušal bom priti do planote, tam hočem malo počiti.

Almira (*objame očeta in mu pomaga nazaj v rov*). Zdravi, oče! Mislite na svojo Almiro, ki toliko trpi. Zacetno delo morava končati.

Tresoglav. Da, poguma ne smeva izgubiti. Torej jutri... (*glas se izgubi v rovu*).

Almira (*sama, gre v ospredje*). Pri Bogu, ali se je vse zaklelo proti meni; ali naj omagam na pol pota? Ne, nikdar! Kljubovati hočem usodi, kljubovati vsemu svetu; kako bi mogla še živeti (*dvigne roki in zahrpa*). Ah! Zala! Zala! In ako moram poginiti, tvoj ne bo Mirko! (*Se vsede na skalo in skloni glavo, mesec se je skrnil za oblake.*)

(*Serajnik in Zala prihajata iz skrivališča.*)

Zala. Oče, nimam miru in ga nimam. Jaz hočem z vami stražiti. Kje je Almira? (*Se ozre okoli, jo zapazi in stopi k nji, prime jo za ramo.*) Uboga Almira, koliko trpi; skrb za očeta jo mori. (*Kliče jo z mehkim glasom.*) Almira! Almira! (*Se skloni k nji.*) Pojdi počivat, dve noči si nisi privoščila počitka (*dvigne jo, Almira se da molče odpeljati*). Pojdi, Almira in legni spat! Mir ti bo dobro del! (*Zala jo spremi v skrivališče.*)

Serajnik. Nič dobrega ne pričakujem od tega dekleta. Bojim se nesreče. (*Na strani nad rovom se je pričelo svetiti.*)

Zala. E kaj; legla bo in se pomiri. (*Zala ugleda svetlobo in zakriči.*) Oče! Oče! Ogenj, Svetne so v ognju! (*Proti skrivališču.*) Ljudje! Ljudje! Svetne gore.

Serajnik. Bog nas varuj nesreče!

Vse ženske in dekleta (*prihite iz skrivališča, vse povprek kriči.*) Kje je ogenj? Kje?

Drugi. Bog se nas usmili!

Tretji. Ta nesreča! (*Nekatere ženske jokajo i. t. d.*)

Serajnik (*ki je stal blizu rova, poslušaj.*) Kaj je bilo to? Kdo kliče moje ime? (*Se skloni k rovu.*) Kdo kliče Serajnika?

Davorin (*v rovu.*) Jaz sem, oče Serajnik!

Serajnik (*pri rovu.*) Kaj ti si, Davorin?

Davorin (*se povzpne iz rova, Zala pristopi in ko ugleda Davorina preoblečenega v turški obleki, zakriči.*)

Zala. Kristus! Turek! Turek! (*Vsi se prestrašijo. Mesec je posvetil zopet izza gora.*)

Serajnik. Kako prihajaš ti tu sem in v turški obleki; ali te niso ubili? Govori, kaj se je zgodilo, kaj je z Gradiščem?

Zala (*skoči k njemu.*) Govori, kaj je z Mirkom? Ali še živi? Kake novice prinašaš?

Davorin. Izdani smo! Sovražnik je prodril skozi podzemeljski rov na Gradišče. Železna vrata so se kar sama odprla. Prve straže so posekali, a drugi so se morali vdati. Sv. Jakob je v turških rokah. To je bil boj. Naši so bili kmalu premagani. Sovražnik je prihrumel tudi preko zidovja na Gradišče. Za naše ni bilo več rešitve. Kdor se ni hotel vdati, so ga na mestu ubili.

Zala (*skoro omedli*). Kaj je z Mirkom? Ali še živi?

Davorin. Mirko se je izprva ljuto branil s svojimi tovariši, naposled se je tudi Mirko ranjen zgrudil. Hud udarec ga je omamil. Ko pa so naši videli, da je poveljnik zadet, jim je upadel pogum. Na Gradišču je sedaj Turek gospodar!

Zala (*se je sesedla na tla in kliče*). Mirko, Mirko, moj Mirko!

Davorin. Žene in otroke so spravili v tabor. Nesrečne žene so jokale, vile so roke, ruvale lase, trgale si v obupu obleko, a Turek je ostal kamenit. Može in mladeniče so zaprli v globoke kleti na Gradišču. Kdor se je le količkaj upiral, so ga turški meči kar na mestu posekali.

(*Dekleta prično jokati, stare žene tarnajo, skoro vsi pokleknejo. Serajnica in Mikla zdihujeta. Vse je v največjem obupu. Slika žalosti. Zala se je naslonila Serajniku na prsi in ihti.*)

Zala. Moj Mirko, moj Mirko!

Vsi. Ubogi ljudje, ubogi otroci! Kaj bo ž njimi.

Davorin (*nadaljuje*). Vse bodo odpeljali v sužnost. Zanje ni rešitve!

Serajnik (*ves potr*). In sin moj, moj ponos, moje upanje?

Davorin. Najžalostneje šele pride. Mirko, Andrej, Štefan in Janez — — —

Almira (*priskoči, silno*). Govori, kaj je ž njimi?

Davorin. Poveljnik ve, da se skriva Mirkova žena v tem skalovju in da je lepa. Hoče jo videti. In prav Zala edina more rešiti Mirka. Poveljnik ne bo preje miroval, dokler ne dobi Zale, sicer pokolje Mirka in tovariše in še vas.

Zala (*napol v veselju, napol v joku*). Moj Mirko še živi, Bog bodi zahvaljen!

Davorin. Še živi, toda umreti bo moral ali pa ga odvedejo v sužnost, ako ga ti, Zala, ne rešiš. Ti se moraš žrtvovati za vse, ti moraš v sužnost.

Zala (*zaplaka*). Moj Bog! Moj Bog!

Davorin (*nadaljuje z drugim glasom*). Ako nam je mogoče priti na Gradišče do tistega stolpa, kjer so zaprti Mirko in tovariši, skozi Strelčevo klet in da jih rešimo iz ječe in pobijemo straže, ter ubežimo sem v skale, potem smo rešeni nevarnosti. Straž ni veliko in še te so od boja trudne ter pijane, da kar spê. Ako se nam to posreči, rešena si tudi ti, Zala. Nevarnost ni velika, katero tvegamo, a rešen bo Mirko in rešeni tovariši, rešeni boste tudi vi! V največji sili primemo za orožje.

Zala (*stopi naprej*). Jaz se ne bojim ničesar. Davorin, zanašaj se na moj pogum. Vse hočem pretrpeti, samo da rešim Mirka. In ti praviš, da so bila vrata Strelčeve kleti odklenjena. To ni mogoče! Mi smo shranjevali ključ. Strelc sam ga je izročil očetu. Toda ključa sedaj ni mogoče nikjer najti.

Serajnik. Doslej si nisem upal izreči svoje sumnje. Toda sedaj sem prepričan, da mora biti izdajalec med nami Rožani.

Vsi. Kdo bi se drznil kaj takega! Ne, ne! tega ni med nami.

Serajnik. Le mirno! Vsako izdajstvo se maščuje. Ti, Zalika, pa ostaneš pri nas! Ako mi ubijejo Turki Mirka, imam vsaj tebe! Za Mirka pa molimo, da bo zveličana njegova duša! Kdo nam je porok, da izpuste Mirka in tovariše, tudi ako prideš ti v roke tem krvoločnikom. Bolje je, da živi eden mojih otrok, kakor da sta mrtva oba.

Almira (*stopi izzivajoče pred Zalo*). Ako se ti obotavljaš žrtvovati svoje življenje za Mirka in tovariše, storim to jaz. Jaz se izdam za Mirkovo ženo. Pokazati hočem, da ljubim Mirka bolj goreče kakor njegova žena. Almira daruje svoje življenje, da reši svojega Mirka!

Zala (*omahne*). Oče, mati! Sedaj je pokazala svoje pravo lice.

Almira (*še bolj izzivaje*). Daj, žrtvuj se za Mirka, ako je tvoja ljubezen tako velika, kakor praviš! Žrtvuj življenje, kakor ga hočem žrtvovati jaz. Še to noč bomo videli, katere ljubezen je močnejša in silnejša. — Ti ali jaz!

Zala. Da, prav praviš, še to noč hočemo videti, katere ljubezen je močnejša. V dejanju hočem pokazati, kolika je ljubezen zakonske žene. Povem ti pa, dekle, ne izkušaj Boga! Ne želi razdružiti zakonske vezi med Mirkom in menoj! Z Bogom oče, z Bogom, mati! Rešiti hočem Mirka in tovariše sužnosti in smrti. Pojdi, Davorin in kaži mi pot.

Serajnik (*jo objame*). Ne hodi v nesrečo, moj ljubljeni otrok!

Mikla. Ostani tukaj v zavetju, moja ljuba hči. Ako že moramo umreti, umrimo skupno!

Zala. Moj sklep je trden! Molite za me! (*Pade na koleni pred materjo, mati ji naredi križ na čelo.*)

Serajnik. Ako hočeš res iti, moja hči, tedaj naj te Bog varuje! Tebe in Mirka!

Davorin. Jaz jo bom čuval s svojim življenjem.

Serajnik. Vinko je pripovedoval, da so te Turki ubili.

Davorin. Da, ranili so me Turki in odpeljali seboj, uiti jim ni bilo mogoče. Ako bi Vinko ne bil ubežal,

bi vas nihče ne mogel svariti in vsi bi bili že v turških rokah. Posrečilo se mi je ubitemu Turku zmakniti plašč in turban, in tako sem prišel preko straž v Svetnje, ter sem gori do vas.

Žalnik (*je med tem prinesel svetiljko in sekiro iz votline*). Jaz vaju bom spremljal; tu je svetiljka, da bomo laže hodili.

Serajnik. Kaj, ti Žalnik imaš toliko poguma?

Žalnik. Ako se hoče Zala žrtvovati za svojega moža, zakaj bi jaz ne rešil svojega sina.

Davorin. Sedaj urno na pot! Čas je ugoden! Stražniki bodo spali pijani od zmage nad kristjani. Z Bogom, oče Serajnik! Z Bogom, Mikla! Z Bogom, mati! (*Da roko Serajnici.*) Z Bogom vsi, Bog z vami.

Zala (*jokajoče objame mater, Serajnico, Serajnika in poda ostalim roko*).

Serajnik (*se je žalosten vdal*). Bog naj vas spremlja! Oprezni bodite! (*Vsi jih spremljajo in jim pomagajo v rov. Naprej Davorin, za njim Zala in Žalnik.*)

Vsi (*kličejo za njimi*). Bog naj vas varuje!

Mikla. Žene in dekleta, pojdite; priporočimo jih Bogu, da jih reši.

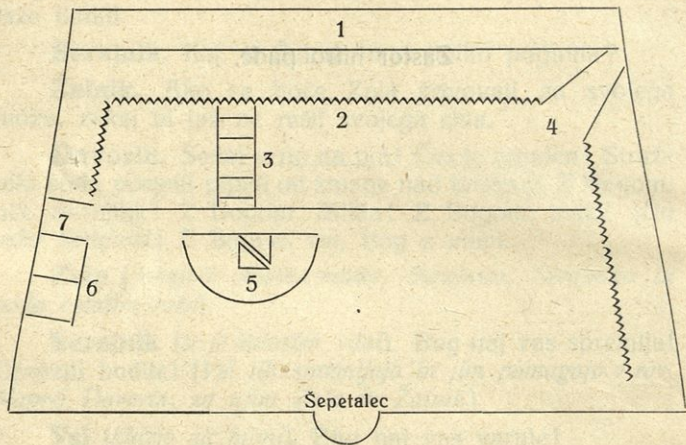
Serajnik (*sredi odra*). Kaj morem še doživeti na svoja stara leta. Ni bilo prav, da sem pustil Zalo. Ni bilo prav. Moj Bog, zakaj nas tako tepeš?

(*Vsi tiho in molče odidejo v rov. Almira se je umaknila v senco, nihče odhajajočih je ni opazil. Ko vsi odidejo, stopi naprej. Mesec jo razsvetli. Izgleda kakor furija, ovita v črno haljo, z razpuščenimi lasmi, dvigne roke.*)

Almira. Ha, ha, Zala, šla si v past (*steče do rova in posluša*). So že na stezi, ki vodi do prepada (*se vzpne*). Prišla je ura maščevanja. (*Potegne ključ iz žepa.*) Tu je drugi ključ Strelčeve kleti! Zaprem za njimi, da se ne morejo umakniti nazaj. Zala, sedaj si v mojih rokah! Ti ali jaz! (*Almira se hitro spusti v rov in izgine.*)

Zastor hitro pade.

6. slika :
Izdajica.

1. Prospekt: gozd.
2. Zidovje (dva metra visoko).
3. Lestva, vzdana.
4. Vrata v zidovju.
5. Podzemeljski dohod nad pogreznico, pred njo skala.
6. Prizidek in ječa.
7. Malo skrivališče.

(Dvorišče na Gradišču, katerega so se polastili Turki. Zadaž gozd; pred gozdom preko vsega odra visok zid. Desno velika in odprta vrata, levo železne duri z prizidkom, v katerem so zaprti Mirko in tovariši. Poleg tega prizidka mali prostor (niša), v katerega se Tresoglav lahko skrije. **Večer.** Dva stražnika vojaka stojita s plamenicami v roki in s suličami. Kjer je mogoče na odru pred ječo napraviti podzemeljski vhod z duri v zemlji (Falltüre), naj se napravi — kjer ni mogoče, naj se priplazi po tleh, za prizidkom ječe Davorin, Zala, Žalnik in Almira. V ospredju na tleh stara škrinjica, napolnjena z vrečami denarja, ženskimi nakiti, zlatimi verižicami, cerkveno posodo i. t. d. Poleg odprte škrinjice na levi čepi Tresoglav, na desni Ahmed aga, zadaž Bakir. Preden se zastor dvigne, se čuje za zidom iz daljave tamburanje, boben in krik, ki pa ponehava, ko se zastor dvigne.)

Iskender beg (pri vhodu, gleda v tabor). Ha, kako se radujejo moji junaki po zmagi nad neverniki. (Stopi naprej in pogleda uplenjene stvari, vzame v roko zlato verižico.) Eto, to je bogastvo, to je zlato in biseri, za koje bi me zavidala vsaka beginjica. Dobro si izpolnil svojo vero, Hadži.

Tresoglav (poželjivo gleda in tehta v roki neki biserni kinč). Gospodar!

Iskender beg. Tretji del tega plena bo tvoj; zaslužil si ga. Tvoja hči naj dobi svojega delija Mirka.

Tresoglav (veselo). Hvala ti, gospodar...

Iskender beg. To pa le tedaj (s poudarkom), kadar mi privedeš ono krasotico, o kateri si trdil, da pristojata kot dar mojemu posvečenemu gospodarju v Carigradu. Ili mi plačaš „harač“ zanjo.

Tresoglav (*uničen*). Težko bo dobiti lepo Zalo v roke. Moja hči Almira bo poizkusila vse, da jo izvabi iz skal na planoto in tam jo ujamemo. Tabor pod Rožco je nepristopen. To smo izkusili sinoči, glej rano na moji glavi. (*Tresoglav nosi še vedno glavo obvezano, se prištuli.*) Toda jaz vem za svet!

Iskender beg. Govori!

Tresoglav. Mirka in njegove tovariše je treba žugaje prisiliti, da nam sami izroče Zalo. Pretiti jim moraš s strašno smrtjo! Ako treba, daj jih mučiti!

Iskender beg. Dobro svetuješ, kavrin! Hassan, odpri ječo in privedi ujete gjaure! Te sanduke hrani do jutri za temi železnimi duri. Porok si mi za vse!

(*Bakir in še eden zapreta skrinjico, jo dvigneta ter neseta v ječo, iz katere pridejo Mirko in tovariši.*)

Tresoglav. Dovolj gospodar, da se umaknem.

Hassan (*pripelje zvezane ujetnike iz ječe, Mirka, Vinka, Janeza, Štefana*).

(*Iskender, Ahmed in Bakir se vstopijo na desno.*)

Hassan. Tu so gjauri, gospodar!

Mirko (*se vstopi ponosno pred Iskendra, drugi za njim*).

Iskender beg (*Mirku*). Ti in tvoji drugi ste v moji oblasti! Jaz odločujem o vašem življenju. Kar je mladega sveta, zarobim in odvedem s seboj. Tebi in tvojimt ovarišem, ki ste se najbolj ustavljati našim četam, hočem tu na Gradišču posekati glave! (*Vsi se stresejo.*) Le nekaj vas more rešiti smrti! Govori, Mirko, kje je tvoja zaručnica?

Mirko (*se zgane in molči*).

Iskender beg. Ti jo skrivaš v taboru pod Rožco. (*Proti drugim.*) Izpustim vas takoj, ako mi izroči Mirko svojo ženo.

Mirko. Ne, nikdar! krvoločnež!

Iskender beg. Pomisli! Le ona vas more rešiti gotove smrti!

Štefan (*stopi naprej*). Vedi, mogočnež, da smo prisegli svojemu vodju večno zvestobo. Kar odloči on, to storimo brez izjeme vsi! Toda nikdar bi ga ne ubogali, ako bi hotel žrtvovati za nas svojo nedolžno ženo.

Vinko. Raje poginemo vsi, kakor pa, da postanemo prosti za tako ceno. Dovolj si že preлил kristjanske krvi, prelij še našo. Toda maščevanje ti ne odide.

Mirko (*hvaležno pogleda Vinka; begu*). Česar najljutejša zver ne terja od zveri, to zahtevaš ti od mene, ki sem človek in kristjan. Jaz sam naj ti izročim svojo ženo, da rešim sebe in tovariše. Zemlja bi se preje pogreznila pred menoj, kakor da bi se drznil poteptati božje zapovedi! Kar zahtevaš, ne bom in ne morem storiti! Po tem se ravnaj!

Iskender beg (*ves razjarjen*). Vrzite te pse nazaj v ječo! Zastrážite jih dobro. (*Ujetnikom.*) Jutri pred odhodom vam bom vsem v zabavo porezal ušesa in nosove in vas pobesil na drevo.

Hassan (*sune Mirka in tovariše v ječo, ter zaklene za njimi, ključ pusti v vratih*).

Tresoglav (*se je prikazal izza prizidka*). Nisem mislil, da se bodo ti mladiči ustavljali tako predrzno. Smrt vidijo pred seboj, a nič jih ne gane!

Iskender beg. Razljutili so me ti psi. Toda junaki so; pravi janičari. Zato hočem Mirka mučiti in prisiliti, da mi izroči svojo ženo. Tebi in tvoji hčeri pa ne morem pomagati, naj si izbere drugega delija. Le žena njegova more Mirka rešiti, tebi pa donesti obljubljeno plačilo. Po tem se ravnaj! Idimo v šotore, dragi moj Ahmede!

Tresoglav (je pogledal z žarečim očesom Iskendra).
Gospodar!

Iskender beg (mahne z roko). Žud! (Odide; za njim odide Ahmed aga, potem Hassan in Bakir; oba stražnika ostaneta na odru.)

Tresoglav (ki je krčevito stiskal pesti, odide polagoma in sklonjen za njimi. Plamenice so dogorele. Nastala je poltema.)

Prvi stražnik (odloži sulico ali jo pa zasadi v tla).
Prokleti posel stražiti gjaure. Saj ne morejo uiti! (Se vleže na tla.)

Drugi stražnik. Lepše bi bilo v taboru, nego je tukaj.

Prvi stražnik. Saj imamo samokrese nabite. Jaz bom zaspal. (Se zlekne po tleh. Nočna svetloba je izginila, postala je popolna tema. Čuje se rahlo smrčanje spečih.)

(Kratek premor.)

(Polagoma se dviga pokrov podzemeljskega hodnika in zasveti luč, ki jo nosi Davorin.)

Davorin (pogleda oprezno okoli; ko se prepriča, da je vse mirno, zleze iz hodnika, postavi svetiljko k prizidku in pomaga Zali, za njo prihaja Žalnik s sekiro. Ko so vsi zunaj hodnika, prinese Davorin zopet svetiljko in zašepče in pokaže na vrata.) Tukaj so! (Približa se k vratom, da ne zbudi spečih ter prime za ključ, ki je ostal v ključavnici. V tem trenutku se vidi Almiro, ki se je povzpela iz rova. Ko je zunaj, vrže pokrov z močjo nazaj, da zaropoe in skoči v stran.)

(Ako ni na odru pogreznice, naj se vrši vse to izza kulise levo. Vse se prestraši. Zala je ugledala žensko bitje, zakriči in se sesede pri ječi.)

(Prvi stražnik se zbudi na krik, potegne samokres izza pasa in ustrelj v zrak; ko ugledajo Davorina in Žalnika, navali se straža nanje s sulicami. Žalnik dvigne sekuro in pobije stražnika, da se mrtev zgrudi na tla. Drugi stražnik se je obenem navalil na Davorina, ki omahne in se zgrudi.)

Bakir (pride). Hola, gjauri! Odkod jih je prinesel vrag! (To govori med bojem, ves boj se vrši le en trenutek.)

Hassan (prihiti pri glavnem vhodu). Kdo sta ta dva psa? kaj je bilo?

Bakir. Ne poznamo jih! Utrujeni smo plegli in zbudil nas je ropot!

Ahmed aga (nastopi). Iskender beg, naš poglavar, hoče vedeti, kaj pomenja strel na Gradišču?

Almira (stopi iz teme in pokaže na Zalo). Žena glavarja Rožanov je prišla, da bi ga rešila iz ječe.

(Vsi se začudijo in pogledajo v kot, kjer je stala Zala. Ahmed aga stopi k nji in jo potegne naprej.)

Ahmed aga (Bakiru). Pojdi in sporoči Iskender begu, da smo zasačili ženo glavarja gjaurov!

Bakir (odide hitro).

Ahmed aga (ugleda Almiro). A kdo si ti, houris?

Almira (se prištuli). Almira sem, hči Tresoglava, mogočni gospod, ki vam služi in pomaga. Pripeljala sem vam Zalo, ženo poglavarja Rožanov.

Davorin (ki se je nekoliko dvignil, zaječi). Izgubljeno! Izgubljeno! Izdani smo!

Ahmed aga. Kako so prišli ti gjauri sem?

Stražnik. Ne vem! Zbudil nas je ropot in videli smo, da je hotel ta pes odpreti železne duri, a v tistem hipu, smo ga pobili na tla.

Bakir (s svetiljko, za njim Iskender beg, prideta pri vratih).

Iskender beg. Kdo so ti ljudje?

Ahmed aga. Skrivaj so prišli na Gradišče.

Almira (*stopi bliže*). Jaz sem jih privedla na Gradišče. To je Zala, žena poglavarja Rožanov.

Zala (*globoko vzdihne in povesi oči v tla*).

(*Bakir sveti s plamenico*.)

Iskender beg (*jo prime za roko in potegne k sebi*). Glej jo tičko, priletela je sama v kletko. Vedi, da sem hrepenel po tebi, kakor orel po orlici. (*Dvigne ji glavo*.) Daj, da se naslajam na lepoti tvoji. Prav je govoril Tresoglav.

Zala (*je padla na koleni pred Iskender begom*).

Almira (*hitro*). Jaz sama sem ti jo privedla zato, da rešim Mirka in tovariše. Tale ključ v moji roki priča dovolj, da bi brez mene ne prišla ta žena v tvoje roke, gospod. Ako bi mene ne bilo, bi bil Mirko prost, prosti bi bili tovariši in Zala. Toda jaz sem zaprla izhod v rovu.

Davorin (*na tleh*). Izdajalka!

Iskender beg (*pogleda Davorina*). Odvedite tega psa! (*Vojaki ga odvedo preko glavnih vrat*.)

Zala. Gospod, usmili se prošnje nesrečne mlade žene; saj ne moreš toliko obogateti, kolikor nas onesrečiš. Vse ti žrtvujem, vse premoženje ti darujem, kar zahtevaš, samo izpusti mi moža in njegove tovariše iz ječe. Daj mu svobodo, zaslužni mene.

Iskender beg. Ahmede, odvedi jo v moj šotor.

Ahmed aga (*pograbi Zalo in jo tira k vratom*).

Zala (*gredé Almiri*). Almira, naj ti Bog odpusti ta greh, da si prodala nedolžno žrtev. Sodnik sveta naj ne sodi preostro tvoje hudobije (*odhaja*).

Iskender beg. Hassan, odpri ječo in izpusti gjaure!

Hassan (*stopi hitro k ječi, v tem trenutku se Zala iztrga Ahmed agi in steče k nogam Iskender bega*).

Zala. Gospod, usliši prošnjo nesrečne žene, naj vidim še enkrat svojega Mirka!

Iskender beg (*Bakiru*). Odvedi jo!

Bakir (*skoči in odvede z Ahmed ago Zalo*).

Hassan (*pripelje Mirka in tovariše v trenutku, ko je še Zala pri vratih*).

Mirko (*ugleda nasproti stoječo Almiro in vzklikne*). Almira!

Zala (*je slišala vzklik Mirka, ter zavpije zunaj vrat*). Mirko, moj Mirko!

Mirko (*se hoče iztrgati, Hassan ga trdo prime*). To je bila Zala; ona tudi tukaj? Bog mi pomagaj!

Iskender beg (*je stal desno poleg Almiro*). Jutri sem te hotel kaznovati za tvojo predrznost. Toda ti si junak! Izpolnila se mi je želja, po kateri sem hrepenel. (*Hassan in Ahmed aga sta se vrnila*).

Iskender beg. Hassan, odvzemi jim vezi. Otela vas je ta deklica, ki stoji pred vami.

Vsi tovariši. Almira, ti, ti si nas rešila?!

Mirko. Kako naj bomo hvaležni tebi?

Iskender beg (*straži in Hassanu*). Odvedite gjaure preko tabora in izpustite jih.

Almira (*se skloni pred Iskender begom*). Gospod, zahvaljujem se ti, da si uslišal mojega očeta in mojo prošnjo.

Iskender beg (*jo zaničljivo pogleda, mahne z roko*). Žud! (*Odide z Ahmed ago skozi vrata*).

Hassan (*straži*). Naprej s sodrgo!

(*Med prejšnjo sceno je oče Žalnik izza prizidka opazoval vso sceno, ker je bil v temi skrit; ko odide Iskender beg, skoči k Vinku in polglasno zakliče*).

Žalnik. Vinko! (*Vinko objame očeta, a ta mu z roko zamaši usta in se pomeša med Mirkove tovariše ter ž njimi odide. Na povelje Hassana stopita stražar in Bakir k ujetnikom in jih odvedeta skozi vrata na prosto. Nihče pa se ni ozrl na odprta vrata ječe.*)

(Odmor.)

(*Nekaj hipov ostane oder prazen. Preko zidu se pojavijo glava Tresoglava.*)

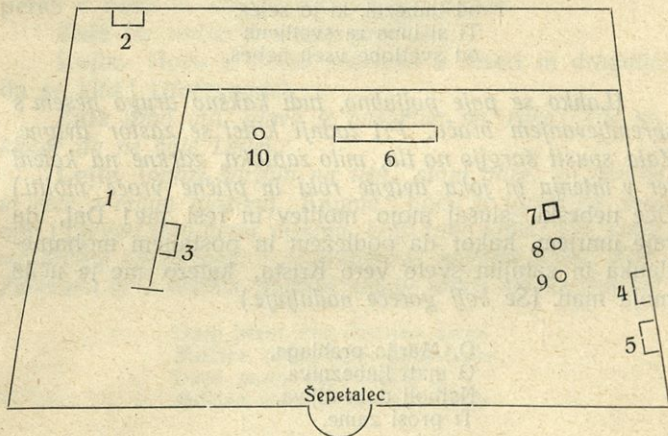
Tresoglav. Nikogar ni, in vrata so odprta! To sem slutil, ko sem gledal skozi razpoko v zidu. (*Spusti se doli preko zidu.*) Čakaj, ti skopa turška duša! Če te ni nobeden prevaril, te bo Tresoglav. Jaz sem Turkom pokazal pot v Rož, jaz sem jim pripomogel do obilnega zaklada. In ti mi boš še grozil! Zato si vzamem sam vse dragocenosti, ki jih je dal Beljak in Rož. (*Skoči v klet in porabi skrinjico. Pride zopet.*) Tema je kakor v rogu, v gozdu jo zakopljem in pobegnem za nekaj časa na Laško. Še to noč bom na meji. Sedaj pa urno! (*Nese skrinjo do lestve, ki je v zidu vzdana, ter gre s skrinjico preko zidu, ko je na vrhu, pogleda oprezno in spusti skrinjo na drugo stran doli. Sam pa se vzpne preko zidu na drugo stran. V tem trenutku prihite na oder Bakir in straža, za njim Hassan. Ko ugleda vrata ječe odprta, opazi Tresoglav na zidu, potegne samokres in ustreli. Tresoglav se zasmije in izgine na drugi strani.*)

Zastor hitro pade.

7. slika :

V sužnosti.

V palači turškega sultana. Oder je predeljen ob levi strani. Spredaj desno haremska soba. Na stropu visi svetiljka, ki magično razsvetljuje sobo. Na tleh preproge itd. Različne drobnarije in okraski harema.

1. Hodnik, ki se končuje za haremsko sobo, odkoder nastopi Marko in stražnik.
2. 5. Okna.
3. Vrata.
4. S preprogo zagrnjena vrata v spalnico.
6. Otomana.
7. Mizica.
8. 9, 10. Mali stolčki.

Kjer ni mogoče predeliti odra, naj se beg vrši pri vratih, kjer so slučajno, poboj pa zunaj.

(Večer. Zala sedi na otomani v kostumu bogatih haremskih dam. Brenka na šargijo in poje pesem, za zastorjem.)

Zala.

Ti si solnce, srca greješ,
od ljubezni, ki jo seješ.
Ti si luna razsvetljena
od svetlobe vseh nebes.

(Lahko se poje poljubno, tudi kakšno drugo pesem s spremljevanjem brača. Pri zadnji kitici se zastor dvigne. Zala spusti šargijo na tla, milo zaplaka, zdrkne na kolena ter v ihtenju in joku dvigne roki in prične vroče moliti.) Oče nebeški, slušaj mojo molitev in reši me! Daj, da raje umrjem, kakor da podležem in postanem mohamedanka in zatajim sveto vero Krista, katero me je učila moja mati. (Še bolj goreče nadaljuje.)

O, Marija preblaga,
O mati ljubezniva,
Najbolj dobrotljiva,
Ti prosi zame.

(Še vedno se ne more potolažiti in med ihtenjem in jokom, vedno kleče, se zlekne z gornjim telesom po otomani, z rokami zakrije obraz in ihti.)

(Odmor.)

Lejla (mlada lepa robinica, temne polti, oblečena v arabskem kostumu z golimi rokami in nogami in z zlatim okovom na levi nogi, znak haremskih suženj; razmakne

na desni zastor in pogleda radovedno v sobo. Obstoji in vpraša z mehkim, skoro otročjim glasom). Anuma, čula sem, da plakaš. Zapovjedaš nešto?

Zala *(se ne zgane).*

Lejla *(stopi plaho korak dalje v sobo). Kada, zapovjedaj, da ti donesem djimije, feredža, maramu in nanule, da se prosečeš v večernem hladu. Cefir šapta s periči v bašti in slavulj tako sladko pjeva.*

Zala *(še vedno zre topo pred se).*

Lejla. *Hoću ti donet sanduke z biseri in dragulji, da se kitiš! (Hoče oditi.)*

Zala *(tiho ihti, glavo je naslonila na roke; zdi se, kakor da ne čuje Lejle).*

Lejla *(opazi šargijo na tleh, stopi bliže, jo pobere in reče z milim glasom). Anuma, hoću ti igrati na šargiju i pjevati onu liepu pjesmu, koju tako voliš! (Se vsede na sedžak (preprōga) s prekrižanimi nogami poleg Zale. Zabrenka in z nežnim glasom zapoje staro srbsko pesem.)*

Onaj plavi, što devojkje mami,
Milčice moje, šečer usta tvoje,
Dušo moja: tebe volim ja.
Milčice moje, šečer usta tvoje.

(Se poje lahko tudi druga pesem.)

Zala *(zaplaka na glas).*

Lejla *(se nagne k Zali). Anuma, ne voliš više svoje robinice?*

Zala *(se naglo dvigne in ovije roke okoli vratu Lejle). Moja dobra Lejla! (V tem trenutku pade kamen skozi odprto okno v sobo).*

Lejla *(je prva čula pasti kamen). Pazi, gospodarice! Preko penžera je zopet pal kamen.*

Zala (*hitro vstane in pobere kamen, okoli katerega je ovit list.*) Pisemce! (*Odvije list, zase.*) Bog me je uslišal! (*Čita.*) Kadar potrkam, odpri mi! Poznam tvojo gorečo željo, slušal sem tvoje molitve glas, potrpi, pomoč je blizu. (*Hvaležno.*) O, oče tam gori, vendar si uslišal svojo Zalo. Potrkal bo! Ali naj odprem? Mu li smem zaupati? Toda on piše slovensko, moj materni jezik govori, gotovo mi pomaga.

Marko (*ki je nastopil na hodnik s sulico v roki, oprezno pogleduje okolu; se približa vratom sobe in poslušá trenutek. Potem stopi zopet nazaj na hodnik.*)

(*Ta nastop ne sme nikakor motiti Lejle in Zale. Kjer ni mogoče predeliti odra, odpade nastop Marka popolnoma, ter se vrši beg Zale pri vratih harema v sredini.*)

Lejla (*je stekla k oknu, pogleda oprezno vun in obstoji tam.*)

Zala. Moja dobra Lejla! (*Se je obrnila k Lejli, ona priteče k Zali.*) Povej mi, ali me imaš rada, ali boš molčala, ako ti nekaj zaupam. Ali me ne boš izdala?

Lejla (*jo prime za roko in jo poljubi.*) Moja dobra gospodarice, vse storim zate!

Zala (*prime Lejlo za roko in jo potegne k sebi na otomano.*) Torej čuj me; edino željo imam na tem svetu, da vidim še enkrat domovino, mater in svojega ljubljeneža moža Mirka.

Lejla. Tebi, gospodarice, živi majčica, imaš babo, imaš konak i muža?

Zala (*ljubeznivo in zaupno.*) Vse svoje drage imam tam daleč v svoji domovini in moje srce koprni, da jih zopet vidim! Čuj me, Lejla! (*Lejla se je usedla k nogam Zale.*) Iz te sužnosti me hoče rešiti mož, ki ga ne poznam, a kateremu zaupam. Niti ne vem, odkod je; a govori jezik,

katerega govore v moji domovini. Neka sladka slutnja me navdaja in pogum imam. Ti moja Lejla si mi bila vedno dobra in zvesta! Ali me ne boš izdala, ako ubežim?

Lejla. Anuma, hoču s tobom! (*Se je oklene okoli nog.*)

Zala. Ne, ne, tega ne moreš. Tu vzemi v spomin te bisere! (*Vzame z vratu niz biserov in jih pripne Lejli okoli vratu.*) Spominjaj se najnesrečnejše žene, ki je pretrpela toliko bridkih let v sužnosti.

Lejla (*ji pade k nogam in ji poljublja obleko*). Anuma, nikad neču te zaboraviti.

Marko (*je v tem trenutku potrkal na duri*).

Zala (*skoči pokonci*). On je, moj rešitelj! Bog mi pomagaj! Ali naj odprem? Odprla bom! Lejla, pojdi v drugo sobo in pazi, ako so straže pod okni. (*Sili jo v sobo na desno.*)

Zala (*teče k vratom na levo, postoji, naredi križ in polahko odpre; ko zagleda sivolasega Marka s sulico v roki, odskoči nazaj*).

Marko (*sivobrad, v sijajni turški obleki haremskih stražnikov s sulico v roki vstopi v sobo; sulico nasloni pri vratih*). Ne boj se, nesrečna žena! Slišal sem večkrat tvojo vročo molitev in tvoj jok, Večkrat sem stražil pod tvojim oknom in spoznal sem, da govoriš moje narečje in da si moja rojakinja. Odločil sem se, da ti pomagam s svetom in dejanjem. Povej, govori, odkod si, kdo so tvoji starši?

Zala (*se usede na otomano*). Pred leti sem bila od Turkov odpeljana z drugimi rojaki vred iz domovine na Koroškem. Ločili so me od mojega moža. Ker sem bila lepa, pripeljali so me v harem cesarskih žena. Pri neki priliki sem stregla visoki gospe in tu me je opazil sultan.

Kmalu potem sem dobila lepih oblek, to stanovanje in polno biserov. A ukazali so mi tudi, da moram prestopiti k mohamedanski veri. Molila sem vedno na glas sama s seboj, da bi ne pozabila svojega materinega jezika. Rešite me, blagi mož! Vas je poslal moj angel varuh!

Marko. To bo pač težko, uboga žena! Jaz poznam strogost korana in haremske zapovedi. Ako bi hotel rešiti tebe, moral bi uiti s teboj!

Zala. Prosim vas, pojdite z menoj. Tam visoko gori na planinah ob deroči Savi in Dravi stanuje moj rod. Tja gori na Koroško pojdeva. Tam v Rožu je moj dom; tam so moja mati, moj mož, tam je moj Mirko!

Marko (*se začudi*). Kaj, ti si iz Roža; iz moje rojstne vasi? Ali poznaš Miklo in Serajnika?

Zala. Kdo ste vi nesrečni mož? Ali so vas tudi Turki odgnali v sužnost?

Marko. Jaz sem Marko — Miklov brat!

Zala (*hitro in veselo*). Kaj, vi ste brat, brat mojega nesrečnega očeta? Vi ste moj stric!

Marko. Govori, kdo si ti, čegava si?!

Zala. Jaz sem Miklova Zala! Tu na prsih nosim vašo svetinjo, ki vam jo je sveti mož Kapistran podaril.

Marko (*ves srečen v solzah*). O moj Bog! Hči mojega brata! (*Marko in Zala se objameta.*) O, kolikokrat sem stal tu zunaj na straži, slišal sem tvojo vročo molitev, čul tvojo pesemco, katero si prepevala; čul narече svoje domovine in sklepal sem iz tega, da zdihuje tu moja rojakinja. Vedno sem stražil le na vrtu in odtod sem ti dajal znamenja, kasneje pisma. Govoriti in stati pod oknom si nisem upal, ker to bi me stalo življenje. Kajti postave harema so stroge. Odločil sem se, da ti pomagam in naj me stane tudi življenje. Čakal sem pri-

like, delal načrte in pripravljaj za beg. Tu nosim seboj obleko „hodže“ (*potegne izpod plašča za pasom črni kaftan, fes in pas*) v katerem ti je mogoče prekoračiti vse straže. Čakal sem prilike, da ti morem skrivaj obleko izročiti. V pristanišču je francoska ladja, katera nas gotovo sprejme.

Zala. Kako bova ušla odtod?

Marko. Straže na hodniku se ni bati. V največji sili jo pobijem. Ti oblečeš to obleko. — V zibelki sem te zapustil in sedaj te najdem kot dozorelo ženo v sužnosti. Na teh rokah sem te pestoval in s temi rokami te rešim sužnosti ali pa umrem s teboj. Oh, kolikokrat sem želel videti svojo domovino, a vedno me je nekaj priklepalo tu sem. Bil je migljaj božje previdnosti. Toda sedaj moram na stražo, da nihče ne opazi moje odsotnosti. Obleci se in bodi pripravljena. Ako to noč ne bo mogoče, pripravi se na jutri.

Zala. O moj stric, sam Bog vas je pripeljal! (*Ga objame.*)

Marko (*pograbi sulico in stopi hitro na hodnik. V tem trenutku se prikaže straža na povprečnem hodniku in zopet izgine.*)

Zala (*ki je poslušala trenutek pri vratih, vzame svetinjo iz nedrj.*). O, zvesta moja spremljevalka, o Mati sedem žalosti, pomagaj mi, večna ti hvala! Privedi me nazaj v mojo domovino; daj, da vidim še enkrat svojega Mirka. (*Poljubi svetinjo in jo shrani zopet v nedrije. Moli.*)

Lejla (*se je prikazala na desni*). Anuma!

Zala. Lejla, pridi in pomagaj mi!

Lejla (*priskoči in pomaga obleči kaftan in pas, ter pritrdi fes na glavo, med tem ko je Zala nepotrebno obleko in pajčolan odstranila*).

Zala. Moja dobra Lejla, nikdar ne pozabim tvoje vdanosti.

Lejla. O, gospodarice!

Marko (*pride od povprečnega hodnika, skoči urno k vratom, odpre in reče*). Pojdi! Bog nama pomaga in sreča junaška!

(*Zala in Lejla se objameta; Zala stopi k durim. Marko jo potegne za seboj na hodnik, trenutek postojita in ko je vse tiho, gresta hitro do izhoda, v tem trenutku se prikaže druga straža. Marko potisne Zalo v temi nazaj za steber.*)

Stražnik (*osorno*). Kam? (*Toda v tem trenutku potegne Marko meč in udari stražarja po glavi; ta omahne na tla in zamrmra.*) Raizulle il Allah!

Zala (*je v istem trenutku zamolklo zakričala*). Kristus! (*Se prime za glavo in skoro omahne, toda Marko jo po-grabi in odvede.*)

Lejla (*ki je poslušala pri vratih, stopi sredi odra ter reče veselo*). Spasena je!

Zastor hitro pade.

8. slika :

Vrnitev v domovino.

(Prizorišče kakor v 2. sliki, le v ospredju na skrajni levi stoji mlado drevesce in pred njim klop. Okrog hišnih vrat pri Serajniku in Tresoglavu zeleni venci. Praznični značaj. Zjutraj. Ko se zastor dvigne, se čuje cerkveno zvonjenje in potrkavanje. Nekaj otrok pride z Davorinom.)

Davorin (vaški bebec, hodi počasi, se rad prijemlje za glavo, vleče noge za seboj, črez ramo ima nekako torbo in je ves v rožah).

Mihec (15 letni fant in nekaj vaških otrok doide Davorina). Davorin, Davorin, ali greš v svate, ko imaš rože!?

Davorin. Rože? Rože? Kajpada! Svatje! O ne, jaz ne grem k Serajniku, tam je judinja, judovsko dekle, Almira! (Tajno.) Ona je prodala Zalo, tja na turško. (Se usede na malo klop pod drevo.)

Mihec. Povej, povej, Davorin, kako je bilo tedaj, ko so bili Turki pri nas?

Davorin. Turki? Ojej! Ojej! Takole smo jih, kš, kš. (Pokaže, kako so jih sekali. Levo zadaj nastopita Marko v dolgi beli bradi s palico, dolgim plaščem, in Zala; oba sta tuje, nekako orientalsko oblečena.)

Zala (v ozadju). Ah, zvonovi zvone, znamenje kristjanov, vabijo nas v cerkev, pojdiva, pojdiva! (Otroci in Davorin gledajo tujca.)

Mihec. Otroci, glejte tujca; kaj neki iščeta? Najbrže so pripeljali kakega medveda s seboj in bodo kazali, kako zna plesati.

Marko in **Zala** (prideta bliže. Otroci se umikajo in boječe pozdravijo).

Otroci. Dober dan!

Marko. Hvaljen bodi Jezus Kristus! Ali je kdo umrl, ko zveni o tako nenavadnem času?

Mihec. O ne, k poroki zveni, mladi Serajnik se ženi.

Zala (*vsa prestrašena pristopi*). Kaj praviš? Kdo se ženi?

Mihec. Serajnikov Mirko; da, le pojdite v cerkev sv. Jakoba, pa boste videli.

Zala (*omahuje*). Stric, stric, pojdiva, pojdiva, sicer mi poči srce. (*Zala prime Marka in ga potegne na levo. Zvonenje je utihnilo.*)

Davorin (*ki je tudi gledal tujce*). Tujca sta, pa po Turkih dišita.

Mihec. Pojdimo za njima, otroci! (*Vsi odtečejo.*)

Davorin (*se je zopet usedel na klop*). Ha, ha, ženi se mladi Serajnik, ženi, in vzel bo izdajalko Almira. Zala se bo pa vrnila! (*Povesi glavo.*) Moja Zalika! (*Se zjoka, potem vzame iz torbe v rutico zavezane male kamenčke.*) To so denarci, za katere je Tresoglav prodal kristjane kakor Judež Iškarjot. (*Tolče ob dlan z roko, vstane in začne polglasno peti.*)

Je ohcet vesela,

Oba sta mlada.

Zdaj leto bo križma,

Pa zibel nova, cin, cin, cin, cin,

Pa zibel nova.

(*Pleše in tolče ob kamenje. Ta igra mora biti decentna in v žalostnem tonu, da zbudi usmiljenje. Med petjem nastopi par deklet, med njimi Meta, Rozika, družice Almire, ki gredo proti Serajnikovi hiši; vsaka nosi cvetice v nedrijih in venec na glavi. Že se čuje petje: „Ti si solnce, srca greješ“ ...*)

Meta (*ugleda Davorina, obstoji*). O Davorin, to si pa vesel, ko poješ in rajaš!

Davorin (*obstoji, se jim približa in vsako posebej pogleda in reče vprašaje in šepetaje*). Zala? Zala? ne, ne, pa prišla bo, prišla! (*Gre nazaj h klopi*.)

Rozika. Vedno misli na tisto Miklovo Zalo; pravijo, da je bil zaljubljen v njo in nihče mu ne more dopovedati, da je na Turškem umrla.

Meta. Res, res! Tako lepe kakor tista Zala, ni bilo nobene v naši fari.

Rozika (*pogleda Davorina*). Revež je, pravijo, da mu je Turek glavo prebil in od tedaj je slaboumen.

Meta. Davorin, danes boš še vesel, pa na prežo pridi.

Davorin. Vesel? ne bom vesel. Glava me boli! (*Hitro.*) Ali Zala bo prišla, ja, saj se mi je sanjalo. (*Se smehlja.*) Pa rože ji bom potresal! (*Kaže na zelenje, ki ga nosi na klobuku.*)

Almira (*je stopila na prag Serajnikove hiše belo oblečena, zagleda družice*). Ah, moje družice, kaj se obotavljate, pustite berača, saj vidite, da je neumen.

Davorin. Jaz nisem berač in tudi neumen nisem. Jaz sem Davorin, katerega si ti prodala Turkom.

Almira. Čakaj, ko bom jaz gospodarila pri Serajniku, mi ne smeš v hišo, še čez prag ne.

Davorin (*hud*). Nočem, nočem, ti bi me začarala, kakor si Mirka.

Almira. Poberi se proč, ti nesnaga! (*Proti dekletom.*) Pojdite, pojdite, vse je pripravljeno! (*Odidejo v hišo.*)

Davorin. Hu, hu, le pojdi, sram te je. Pa tam gori je Bog, pravičen Bog! Pa kaznoval te bo, kakor je Tresoglava. (*Važno.*) Turki so živega zakopali v zemljo, ker jim je pokradel zlato. Sedaj pa nesem rože in počakal bom Zalo. (*Poje.*) Je ohcet vesela — — — cin, cin, cin, cin, oba sta mlada. (*Odpleše na levo.*)

(*Nekaj mož in fantov nastopi, med njimi Maček, Korajman, Janez, Štefan, Vinko in še nekaj mlajših. Eden mladih fantov nosi naprej palico, na nji venec rož s trakovi. Fantje ukajo. Godec spredaj. Ko so prišli iz desne za Serajnikovo hišo, odidejo za oder in gredo mimo hiše na desno za oder. Korajman, Maček, Štefan in Janez se ustavijo, drugi gredo v hišo.*)

Korajman. Ej, nič mi ni po volji, da jemlje Mirko to Lahinjo. Ko bi oče Serajnik še živel, bi tega nikdar ne dočakali.

Maček. Druga poroka! Ne bo sreče! Sam jo bo imel.

Mirko (*praznično oblečen stopi na prag*). No, no, svatje in starejšina! Le naprej, le naprej! (*Za njim nastopi Almira.*)

Almira. Pozdravljeni svatje! (*Podaja roko.*)

Štefan. Pozdravljena Almira! (*Vsi gredo v hišo, Almira postoji, da so odšli.*)

Almira. Še ena ura in izpolni se mi goreča želja. Jaz bom gospodovala pri Serajniku. Danes postane Mirko moj, le moj! (*Odide hitro v hišo.*)

(*Levo za Tresoglavovo hišo se čuje petje Miheja.*)

Mihej.

Smo bili lani pri sv. Ani,

Pa smo bili vsi pijani.

Pa je prišel sv. Juri,

Nas je zmetal skozi duri.¹

(*Pride na oder pri besedi „sv. Juri“.*) Hola, hola, le za mano, ju! ju! juh! Danes bomo še pili in peli in jedli in kleli. (*Mihej pride na čelu nekaj siromašnih kmetov, radovednih mladih fantov in beračev ter otrok. Na glavi nosi turški fes; malo porašen je že in precej star, postavi se*

¹ Sv. Ana na Koroškem.

sredi odra pred Serajnikovo hišo. Pokaže kako teče po grlu, in stoji na eni nogi, drugo ima malo pohabljeno; opira se na palico. Se usede na klop pred Serajnikovo hišo.)

Mihec. Kako dolgo jih ni in nič ne prineso.

Mihej. Jaz že duham klobase.

Mihec. Ker imaš tako dolg nos! (*Vse se smeje.*)

Mihej. Kaj bi ga ne imov, ker sem Turka pobov.

Mihec. Povej, Mihej, kdaj so bili Turki pri nas?

Mihej. Ej, pod našim zvonom si krščen, pa še tega ne veš?! Ta čas je bilo, ko jih je Tresoglav pripeljal. Zato ga bo še hudič na ražnju pekel.

Mihec. Ti turški Mihej, povej, povej, kako si tistega Turka oklestil.

Mihej. Kaj bom pravil! Na, to je bilo tako! Ko so Serajnikov oče rekli: „Mihej, spravi vso živinco cele fare na planinco“, sem tisti most podrl, ki vodi čez prepad nad brezdom. Pa na dvoje dreves sem skale naložil. Pa vsak dan sem gledal doli na Gradišče, kako se Serajnikov Mirko s Turki prekucuje. Prvi dan nič, drugi nič, tretji dan pa malo posedim na skalah, pa kar n-enkrat ugledam eno turško pošast, ki je vame zijala in mi ni mogla do živega. Rekla mi je „salamlejka“. Kar ustrašil sem se hlačarja. Jaz pa spodnesem drevo in skale so se zatrkalikale na Turka, „fc“, pa ga ni bilo (*pokaže z roko*). Pa kako je klical Turek enega Laha. „Ala, Lah! Ala, Lah!“ pa kričal je tako, kakor tisti v svetem evangeliju, ki je imel tak glas, da je cedre na Libanonu podiral s svojim vpitjem. Čez nekaj dni se skorajžim, pa grem pogledat tja čez prepad, pa ugledam ta-le klobuk, ki sem ga danes pokril za spomin.

Mihec. Kdaj pa je to bilo?

Mihej. O svetem Pau, k' je vse zmrzvau. (*Vsi se smejejo. Iz Serajnikove hiše pride stara dekla, prinese polno skledo klobas in kruha, ter deli prežanom.*)

Stara Meta. Nate in jejte, pa bodite veseli!

Mihej. Saj smo veseli, mar nam boš ti branila?

Davorin (*nastopi z leve, v roki nosi dolgo vejo in jo obrezuje*).

Meta (*ga ugleda*). Na, Davorin, ti bi tudi jedel klobaso in kruh, ne?!

Davorin. Ne, nak, ne maram ga; pekla ga je judinja, krvav je ta kruh, nedolžna kri se ga drži.

Meta. Pojdi, pojdi, kaj se ti zopet sanja.

Mihec. Ali ni norec, lačen je, pa klobase ne mara! (*Vsi se smejejo. Davorin sede na klop in reže liste z veje.*)

Mirko (*pride iz hiše, ne da bi opazil Davorina*). Danes naj stopim pred oltar z njo? Vse je tako veselo krog mene; kogar pogledam, se mi nasmeje; a mene tare bolest, katere ne morem zatreti. Saj je mrtva moja ljuba Zala in Almira me ljubi. (*Pogleda Davorina in pristopi k njemu.*) Kaj pa delaš, Davorin?

Davorin. Turkom režem glave.

Mirko. Pojdi, pojdi, pusti to in pojdi v hišo, boš jedel in pil.

Davorin. Ti si dober, Mirko! Ampak Almira, tista tvoja nevesta, nak, tista pa ni!

Mirko. Kaj ji pa hočeš, saj ti vendar ni nič hudega storila. Na, da si kupiš vina! (*Mu da denar.*)

Davorin (*hvaležno*). Od tebe pa že vzamem, od tebe pa že. Mirko, ti niti ne veš, jaz pa vem: Zala bo prišla, sanjalo se mi je.

Mirko (*ga prekine*). Pusti sanje in pojdi noter.

Davorin. Tudi o tvojem očetu se mi je sanjalo. Rekel je, da je bila kristjanska kri po nedolžnem prelita, in da je bil izdajalec med nami.

Mirko. Pusti to, nimam časa poslušati.

Davorin. Rekel je . . .

Almira (*se je prikazala na vratih in kliče*) Mirko, noter pojdi, po tebi povprašujejo, gremo v cerkev!

Mirko (*hitro*). Že grem, že grem. (*Stopi za Almiro.*)

Davorin. Ha, ha! Stari Serajnik ne more spati v grobu, prišel bo in ubije izdajalko. (*Izza hiše se čuje harmonika in ukanje.*)

Mihej, otroci, berači. Že gredo, že gredo! (*Izza hiše pridejo svatje v vrsti, fant z vencem, svatje, drug, družica, starejšina, Štefan, Korajman, potem družice, za njimi Almira in Mirko. Serajnica z belim predpasnikom, v roki nosi posodo z blagoslovljeno vodo in vejico v roki. Starejša je ko v prvem dejanju, lasje so ji osiveli.*)

Serajnica. Počakajte, počakajte! (*Vsi obstanejo.*) Bog daj srečo in v božjem imenu! (*Škropi svate po vrsti, naposled Mirko in Almiro.*)

Vsi (*odgovarjajo*). Bog pomagaj v božjem imenu. (*Med blagosloavljenjem sta nastopila z leve Marko in Zala.*)

Zala (*stopi bliže*). Stojte, svatje, stojta, ženin in nevesta! (*Vsi obstrme in pogledajo tujca. Mirko pride v ospredje. Mučna tišina.*)

Almira. Kaj se obotavljate? Kaj gledate to beračico? Pojdim v cerkev! (*Potegne Mirka k sebi.*)

Zala. Vi svatje hočete peljati ženina k drugi poroki? Ali pa veste tudi gotovo, da je res mrtva njegova prva žena? Dokazite to!

Almira (*stopi naprej*). Kdo ti daje pravico, tujka, da nastopaš tako predrzno?

Zala (*jo prekine*). Predrzna si ti! Jaz vem za nesrečno ženo Zalo! (*Odmor.*) Zala še živi, če si jo tudi ti izdala Turkom!

Vsi (*se prestrašijo*). Kaj še živi? Zala živi?

Almira (*je v divji bolesti skočila k Zali in jo hoče udariti*).

Davorin (*prestreže Almiro in jo sune proč*).

Mirko (*hitro in odločno*). Stojte! Pustite ženo v miru, nihče naj se je ne dotakne. Tu sem jaz gospodar! Tebe, neznanka, pa prosim, povej mi o moji dragi ženi Zali. Bogato te hočem obdariti, ako mi prinašaš vest, kje je njen grob.

Zala. Preteklo je skoro sedem let, sedem dolgih let, odkar se je poročila Zala z Mirkom. Na dan poroke je prihrul divji Turek in še tisti dan so jo ločili od moža. Njega so ujeli Turki; Zala ga je hotela rešiti s pomočjo junaškega mladeniča iz turške ječe. Pri tem poizkusu jo je pa nekdo izdal.

Almira (*omahuje od jeze, mrmra nerazumljive besede, prsti se ji krčijo, vsa tresoča se hoče planiti k Zali, a premaguje se*).

Zala (*povzame besedo in skoro ihte nadaljuje*). Zalo so tirali v sužnost, kjer je veliko trpela. S seboj je imela le edini viden spomin svoje zakonske zveze, prstan in svetinjo Matere božje, katero ji je oče Serajnik dal v spomin. Ta svetinja ji je bila edina tolažba. Tej svetinji se ima tudi zahvaliti, da je našla v turški deželi strica Marka, ki jo je rešil mohamedanske vere, sužnosti in smrti. (*Zala hitro odvije z glave turško ruto, vrže od sebe haljo in potegne iz nedrij na traku srebrno svetinjo.*) In tukaj podarja tebi, Mirko, ono znano svetinjo — tvoja nesrečna Zala.

Mirko (omahuje, ne more govoriti, ihti in se ne zaveda, da stoji pred Zalo).

Davorin (ki je ves čas zasledoval to povest, prične na glas ihteti, maha z rokami, hoče govoriti, pa ne more, sapa mu zastaja, udari v pritajen smeh, pade na koleni in zajoka). Zala, moja Zala!

Mirko (se ojači, potegne k sebi Zalo in zakliče). Zala, ti živiš! Moja ljuba žena! Bog bodi zahvaljen! (Jo objame.)

Almira (ki je nepremično stala, postane bleda kot smrt, ustnice se ji premikajo, trese se na celem životu, tiho). Izgubljeno, vse je izgubljeno!

Ves ta prizor in igra se mora vršiti obenem; vsak igralec zase!!!

Vsi (pozdravljajo Zalo). Pozdravljena, Zala!

Štefan. Pozdravljena, Zala! Zopet si v domovini!

Korajman. Mir, Rožanje! Odkar je umrl stari Serajnik, imenovali ste mene vašim starejšinom. Slišali ste vedno praviti, da je bila vse te nesreče, ki je zadela Rož in Svetne, kriva Almira. Ta judinja nas je izdala. Ona je kriva, da so Turki gnali v sužnost toliko naših ljudi, toliko fantov in deklet. Do danes smo vse to le sumili, jaz osebno sem bil prepričan o Almirini krivdi, a dokazov nisem imel. Toda to sumnjo je potrdila Zala sama in ubogi Davorin je to tudi vedno trdil. Tudi to je dokazano, da je Tresoglav, oče Almire, pripeljal Turke v Rož. Vprašam vas, Rožani, kaj zasluži izdajalka, ki je povzročila vso to nesrečo?

Vsi (kriče). Živo jo zakopljimo! Smrt ji, smrt ji!

Almira (ki je videla, da je vse izgubljeno, se zravnava in v največji razburjenosti zakriči, da se vse umakne od

nje). Ne, ne, ne boste me sodili! Pa tudi ti, Zala, ne boš uživala sreče z Mirkom! — — — (*Almira je stekla kakor furija v hišo, vsi obstanejo kakor nemi en trenutek.*)

Meta (*prične v hiši kričati*). Ogenj! ogenj! (*Prihiti na prag in kliče.*) Ogenj! Gori, gori! Pomagajte, Almira je zažgala!

(*Mihej, ki je stal najbližji vrat, skoči v hišo, Štefan in Vinko za njim. Vse kriči povprek.*)

Vsi. Primate jo, v ogenj jo vrzite! (*Nekaj ljudi skoči v hišo. Stara Meta nadaljuje.*)

Meta. Almira je prihitela v kuhinjo, pograbila gorreče poleno in ga vrgla v sleme!

(*Na odru so ostali Korajman, Mirko in Zala, ki se držita objeta. Serajnica in par otrok. Serajnica je padla na kolena in zakriči.*)

Serajnica. Kristus, ta nesreča!

Zala. Moj Bog, Mirko, ne sodite nesrečnega dekleta! Bog jo bo sodil!

Mihej (*prihiti na prag*). Ogenj je pogašen. Vrgli smo nekaj vode v sleme. Vsa nesreča je že bot.

Štefan (*in še drugi prihite izza hiše*). Sojena je! Almira je skočila v vodnjak in se utopila, ni je bilo mogoče zadržati. (*Iz hiše pridejo še ostali, ki so šli za Mihejem.*)

Marko. Bog sam je maščeval izdajstvo. Rožani, nov rod vidim pred sabo, nov svet; nove potomce, ki mene, starega Mikla, več ne poznajo. Vzemite me zopet med vas, starega Turčina.

Vsi (*hitijo*). Stric Mikla, Bog vas živi! (*Vse povprek sili k njemu.*)

Mirko (*je še vedno držal svojo ženo*). Nov blagoslov si mi prinesla, moja ljuba žena!

Mihej (*spreadaj*). Hej, hej, zdaj smo pa spet naši! Ogenj sem pogasil. Mirko, ti pa pogasi še mojo žejo.

Vsi (*se smejejo in vihte klobuke ter kličejo*). Bog živi Miklovo Zalo!

Zastor hitro pade.

Nekaj besed režiserjem!

Režiserjem priporočam, da dosežejo uspeh z igro „Miklova Zala“, predvsem vloge dobro nastudirati. Igralci naj se potrudijo, ker vsaka vloga je važna. — Govor vsakega posameznika naj bo vlogi primeren, jasen, točen in hiter, da igra teče v tempu.

Ukazi, vprašanja, odgovori, naj bodo kratki in glasni, nobena beseda naj se ne izgubi in dejanja naj se končujejo vedno hitro.

Vsi tu nastopajoči ljudje so polni življenja in krvi.

Iskender-begu priporočam, priučiti na pamet govor koncem tretje slike. Njegovo vedenje naj bo zelo objestno. Godba, streli in govor, se vrši vse obenem, in z zadnjo besedo naj zastor hitro pade.

Ensembelski prizori naj se večkrat poskušajo, da zadobe ono naravno živahnost, ki jo zahteva dejanje.

Priporočam študiranje vlog glasno, da se jezik privadi tujkam.

Inspicijent naj točno pazi na nastope, da igralci ne zakasne in ne nastanejo pavze; s tem se krši tempo in vez, igra se zavleče in občinstvo izgubi ono napetost in zanimanje, ki je potrebno za uspeh igre.

Turke opozarjam, da niso moderni in regularni vojaki, in po pasje vdani svojim glavarjem.

Mirko, Vinko in Štefan, so junaški fantje; prizor z Iskender-begom naj igrajo ponosito in drzno. Njih obleke so staronemške: suknje brez rokavov, bele srajce z dolgimi in širokimi rokavi, veliki klobuki, široke hlače in visoki škornji.

Zala, pošteno, junaško in čuvstveno dekle.

Almira, v vedenju živahna in strastna; v prizoru v Skalah z Zalo zelo izzivajoča, z Iskendrom pa priliznjeno vdana. Nje strast ne pozna mej. Zatorej sme biti nje igra včasih nenaravna.

Lejla, robinica, je mlado dekle 15 let; nje vedenje je otročje vdano, glas zelo mehak in ljubeč.

Iskender, ponositega ukazujočega vedenja in objesten. Nosi črno brado, sijajen rdeč kostum, krivo sabljo.

Ahmed-aga, z belo brado, mirnega vedenja in impozantnega nastopa.

Straže, janičarji, sijajno opremljene, nosijo sulice in žlice na klobuku.

* Kostume za to igro je dobiti v Ljubljani A. C. Krleževniška ulica 6. II.

Tolmačenje nekaterih turških besed.

Allah	Bog.
Aga	plemič (grof).
Aginica	plemkinja (grofica).
Anuma	gospa.
Beg, beginica	plemič, plemkinja (baronica).
Bábo	oče.
Bledi Eblis	smrt.
Delija	junak.
Dimija, Dimije	obleka, ki jo nosijo turške gospe za izprehod.
Eblis	smrt.
Feredž, feredža	pajčolan, s katerim si zakrivajo Turkinje obraz pred moškimi.
Géhama	peklo.
Hadži	sveti mož.
Harač	davek ali odkupnina.
Jatagan	nož.
Kada	lepo dekle.
Kadina	lepa žena.
Kindžal	orožje.
Majka, majčica	mati.
Márama	obleka, plašč.
Monastir	samostan.
Nanule	ženska obutev.
Penžer	okno.
Robinica	sužnja.
Salem-alleikum	pozdrav.
Sedžada	preproga.
Šilte	mali turški stolci.
Šekir, šečer	sladkor.
Turban	pokrivalo.
Zurle	piščal.
Žud	dosti.

LJUDSKI ODER

(zbirka ljudskih iger za mešane vloge):

I. zvezek: **Domen.** Po Jos. Jurčičevem romanu priredil Ivan Česnik. Narodna igra s petjem v petih dejanjih. K —'80.

Spisi Josipa Jurčiča ne manjkajo pač v nobeni knjižnici, saj nam noben slovenski pisatelj še ni podaril toliko lepega in pristno domačega pripovednega berila kakor ravno Jurčič, ki je in ostane prvi slovenski klasik. Vsakdo pozna njegovega »Domna«, katerega je priredil Česnik za oder. Delo se je prireditelju zelo posrečilo; igra je lahko uprizorljiva in se je povsod kar najbolje obnesla in bo gotovo za vse ljudske odre velika privlačna sila.

II. zvezek: **Krivoprisežnik.** Po L. Anzengruberju za slovenske odre priredil Homunkulus. Narodna igra s petjem v treh dejanjih (7 slikah). K —'80.

Igra je delo odličnega nemškega klasika in se je v raznih prevodih zelo hitro razširila med drugimi narodi, kot najbolje pogodena ljudska igra. Slovenski prevod je prirejen za naše razmere in bo, kakor se je že pokazalo, povsod prav dobro uspeval.

III. zvezek: **Miklova Zala.** Po dr. Sketovi povesti priredil Anton Cerar — Danilo. Narodna igra s petjem v osmih slikah. K 1.—.

Katoliška Bukvarna v Ljubljani.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

COBISS.SI

00000077287

